Чудеса світу

Поза сторінками підручника

Поза сторінками підручника   Чудеса світу   Шкільна енциклопедія

ШКІЛЬНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ВИДАВНИЦТВО РАНОК

ЧУДЕСА ПОРУЧ ІЗ НАМИ

У нашому світі повно чудес. Іноді здається, що диво — це щось із дитячих казок. Але деколи витвори людини бувають настільки вражаючими, незвичайними, що не лишається сумнівів: це — справжнє диво! Як не захопитися величчю Китайської стіни або стійкістю Єгипетських пірамід, які, здається, непідвладні плину часу?

Але не тільки людина здатна творити дива. Блискотливі водоспади й мармурові печери, різнокольорові моря й безкрайні пустелі — всі ці дива створила сама природа, й можна тільки дивуватися їх розмаїттю.

Ми запрошуємо в захоплюючий світ чудес, де крихітна непримітна рослина раптом може перетворитися на жахливого мисливця, зірки можна знайти не тільки на небі, але і в океанських глибинах, а трава виростає вище десятиповерхового будинку!

За чудесами не потрібно їхати за тридев'ять земель. Якщо роздивитися навкруги, можна зрозуміти, що вони поруч! Україна таїть у собі загадку срібних степів, приховує тайни старовинних фортець і синьооких озер, пишається дивовижними пам'ятками своєї історії.

Запрошуємо до цікавої подорожі по чудесах світу!

СІМ ЧУДЕС ДАВНЬОГО СВІТУ

Чудесами світу в давні часи називали незвичайні витвори людини, що вражають своєю красою, розмірами й технічною досконалістю. Канонічний список семи чудес світу склав Філон Візантійський, який жив у 306—337 рр. н. е. До списку ввійшли єгипетські піраміди, висячі сади Семіраміди, храм Артеміди в Ефесі, статуя Зевса Олімпійського, Мавзолей у Галікарнасі, Колос Родоський та Олександрійський маяк на острові Фарос.

Храм Артеміди в Ефесі

Стародавні греки створили велику культуру, проте далеко не все пощадив час. Іноді нам залишається тільки вірити історичним свідченням, які оспівують дивовижні витвори людських рук. Одне з таких чудес — храм богині Артеміди, побудований в Ефесі.

Жителі Стародавньої Греції були язичниками, тобто вірили у велику кількість богів, але деяких богів вони шанували найбільше. Такою була Артеміда, дочка царя богів Зевса. Саме на її честь цар Лідії, що розташовувалася на території сучасної Туреччини, у 550 р. до н. е. вирішив збудувати величний храм.

Такий вигляд мав храм Артеміди в Ефесі після завершення будівництва

Цар був відомий своїм багатством, тому не пошкодував коштів на будівництво. Щоб храмові не завдали шкоди землетруси, які часто траплялися в цій місцевості, для його зведення обрали болотисту низину. Архітектор Херсифрон гадав, що пружний ґрунт допоможе пом'якшити підземні поштовхи й захистить будівлю від руйнування. А щоб болото не поглинуло храм, під його фундаментом було викопано котлован, який засипали деревним вугіллям та вовною.

На честь Артеміди створили справжнє чудо, витративши на це понад 120 років! Мармурові колони стрімко здіймалися вгору, сяючи на сонці, їх висота сягала 20 метрів. Скульптури й вигадливий орнамент послужили гідним обрамленням головній статуї, що стояла в центрі храму,— Артеміді.

Артеміда вважалася покровителькою дикої природи, полювання, лісової дичини та свійських тварин

На жаль, цей дивовижний витвір мистецтва не зберігся до наших часів. Винуватцем став житель Ефеса на ймення Герострат, який мав сильне бажання прославитися. Підпаливши храм Артеміди, він навіть не намагався втекти, гадаючи, що краще здобути бодай погану славу, аніж не мати взагалі ніякої. Вогонь — стихія безжальна, за кілька годин він знищив те, що люди будували понад століття.

Розлючена влада Ефеса наказала населенню забути, як навіть звали Герострата, проте це ім'я назавжди залишилося в пам'яті людства. Відтоді так називають божевільних шукачів дешевої слави, готових заради неї на будь-що.

Але на цьому історія дивовижного храму не завершується. За збігом обставин храм Артеміди було знищено саме в той день, коли народився Александр Великий. Багато років потому Александр відвідав Ефес і наказав відновити храм на колишньому місці, після чого той проіснував до III ст. н. е.

Однак час не пощадив і відновлений храм, він часто потерпав від повеней та грабіжників, тож сьогодні від цього чуда світу залишилось лишень кілька блоків фундаменту й одна відновлена колона.

Колос Родоський

Стародавня Греція складалася з міст-держав — полісів. Одним із таких міст був Родос, розташований на однойменному острові. Місто славилося багатством, у ньому вирувала торгівля. Саме тому вороги й почали заздрити, намагаючись захопити його.

Колос Родоський служив маяком — у його лівій руці палала чаша з горючою речовиною, указуючи шлях кораблям

У 304 р. до н. е. володар Малої Азії та Сирії Деметрій Поліоркет повів на Родос свої війська. Проте родосці, безстрашно обороняючись, змогли відбити всі атаки ворога. На честь цієї великої перемоги було вирішено спорудити статую бога Сонця Геліоса, або Аполона, якого вважали покровителем острова.

Славетний скульптор тих часів, Харес, працював над монументом цілих дванадцять років. Бронзова фігура Геліоса, що була 36 метрів заввишки, прикрашала вхід до гавані Родосу.

Скульптуру нарекли Колосом Родоським. Навіть зараз, змальовуючи щось грандіозне, таке, що вражає уяву, ми говоримо «колосально!».

Однак саме розміри статуї й вибір матеріалу спричинили її руйнування. Минуло трохи більше, ніж п'ятдесят років, і на острові Родос стався сильний землетрус. Важка фігура бронзового гіганта не витримала: статуя просто зламалася на рівні колін і впала, розбившись на друзки. А оскільки бронза була дуже цінним металом, уцілілі фрагменти Колоса було продано для переплавки.

Багато пізніше археологам пощастило дослідити дно гавані Родосу, і там було знайдено частину зап'ястка правої руки Колоса! Це стало зайвим доказом того, що давні джерела не перебільшували інформацію про розміри статуї.

Зевс Олімпійський

Громовержець, вершитель доль, цар богів — саме так називали стародавні греки свого верховного бога Зевса. Вони вірили, що грім і блискавка з'являються тоді, коли Громовержець гнівається й ударяє своїм золотим скіпетром об підлогу.

Щоб задобрити верховного бога Олімпу, у 456 р. до н. е. греки збудували просто-таки вражаючий храм. Головною його прикрасою була вісімнадцятиметрова статуя Громовержця, яку створив найвидатніший грецький скульптор Фідій.

Дивне поєднання матеріалів, які використовував скульптор у своїй роботі, підкреслювало його майстерність і велич статуї.

Чи знаєте ви, що...

один раз на чотири роки греки проводили на честь Зевса спортивні змагання — Олімпійські ігри. Вони були настільки важливими, що саме за ними велося літочислення, а під час самої Олімпіади припинялися війни на території всієї країни.

Реконструкція храму Зевса в Олімпії

Фігуру бога було виготовлено з дерева; волосся, маслиновий вінок і одяг — із чистого золота; обличчя й тіло — зі слонової кістки, а очі були зроблені з блискучого коштовного каміння.

На жаль, сьогодні цієї статуї не існує. За кілька століть її все ж таки забрали з храму й перевезли до Константинополя, де вона згоріла під час пожежі. Уціліло лише кілька її фрагментів, а також зображення Зевса Олімпійського на монетах, які були знайдені в наш час завдяки археологічним розкопкам.

У жодній із країн світу не було тоді такої неперевершеної статуї, тому Зевса Олімпійського справедливо названо одним із семи чудес світу.

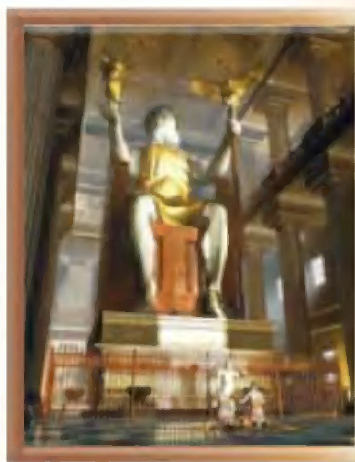

На правій долоні статуї Зевса стояла крилата богиня Ніка

Мавзолей у Галікарнасі

Давні правителі різних держав вірили, що коштовності, предмети побуту й навіть тварини, поховані разом з ними, зроблять їхнє існування після смерті таким самим багатим та щасливим, як і під час життя. Але поставало питання, як зберегти всі багатства, які правитель хотів забрати із собою на той світ. Саме тоді й почали зводити величезні гробниці, урочисті та величні, що мали служити справжнім палацом для померлого правителя. Такими гробницями були й мавзолеї. А сама назва «мавзолей» походить від імені перського царя Мавзола, який керував містом Галікарнасом і помер у 352 р. до н. е.

Перший поверх Мавзолею охороняли кам'яні леви

Мавзол одружився зі своєю сестрою Артемісією. Якось він замислився про гробницю для себе та своєї цариці. Мавзол хотів, щоб його гробниця нагадувала всьому світові, яким він був багатим і всемогутнім. І хоча цар помер іще до завершення робіт над гробницею, будівництво не припинилося, ним продовжувала керувати Артемісія.

Чи знаєте ви, що...

у давні часи було заведено, щоб правитель заздалегідь дбав про місце, де його буде поховано.

Приблизно у 350 р. до н. е. усипальниця була добудована і одержала назву Мавзолей — на честь правителя. Відтоді мавзолеєм називають кожну величну гробницю.

Над спорудженням Мавзолею працював архітектор Піфей, напрочуд талановитий зодчий і теоретик архітектури. Висота гробниці сягала 60 метрів — це висота сучасного двадцятиповерхового будинку. На першому поверсі була розташована поховальна камера, де лежало тіло правителя, на другому — жертовний храм із тридцятьма шістьма колонами, поміж якими стояли скульптури. Третій поверх являв собою східчасту піраміду, на верхівці якої височіли статуї Мавзола та Артемісії. Цар із царицею правили колісницею, в яку було запряжено четверо коней.

Через вісімнадцять століть Мавзолей було зруйновано землетрусом. У XV столітті, під час епохи хрестових походів, християнські лицарі-іоанніти використовували уламки Мавзолею для будівництва фортеці Святого Петра. Вони не мали змоги постійно охороняти Мавзолей, і в ніч, коли поховання залишилося без охорони, його було остаточно розграбовано. Проте завдяки будівництву лицарів камені Мавзолею ще й досі знаходять під час розкопок.

А за кілька століть археологи знайшли на тому місці величезні статуї, що, ймовірно, і є Мавзолом та Артемісією. У 1857 р. ці знахідки були перевезені до Британського музею в Лондоні.

Статуя Мавзола, знайдена при розкопках

Фароський маяк

Стародавня Греція була морською державою, і, оскільки її життя залежало від величезної кількості морських рейсів, виникла потреба в організації безпечного руху кораблів, що виходили у відкрите море. Допомагали мореплавцям маяки — спеціальні вежі, на яких уночі запалювали вогонь.

Візантійська мозаїка із зображенням маяка в Александрії

Найвідомішим став маяк на острові Фарос, неподалік від Александрії Єгипетської. Його конструкцію розробив Сострат Кнідський.

Споруду було цілком завершено у 283 р. до н. е. Вежа маяка здіймалася над морем на 135 метрів. На той час це була найвища будівля у світі!

У записах деяких мандрівників ішлося про надзвичайну статую, що прикрашала вежу маяка: вона цілий день показувала рукою на сонце й опускала її, коли воно сідало.

Нижній поверх архітектор зробив із чотирма стінами, обернутими на всі чотири сторони світу. Другий мав уже вісім граней, відбиваючи напрямки восьми головних вітрів. На третьому поверсі розташовувався ліхтар. Тут постійно горіло багаття, світло якого збирали бронзові пластини, спрямовуючи його в море. Завдяки цьому кораблі безпечно заходили до Александрійської гавані.

Саме від назви Фароського маяка й утворилося слово «фара», що означає джерело світла з відбивачем.

Окрім цього, маяк служив гарною фортецею — із його висоти можна було легко помітити кораблі супротивника, доки ті не наблизилися на небезпечну відстань.

Дивовижний маяк прослужив до 1100 року, тоді його зруйнував землетрус, проте сліди фундаменту гігантської вежі залишаються на острові Фарос дотепер.

Найвища будівля свого часу

Сади Семіраміди

Давнє місто Вавилон, назва якого в перекладі з давньогрецької означає «Божественні ворота», лежало в межиріччі Тигру та Євфрату. Місцина там була суха й пустельна, годі знайти ані квіточку, ані деревце.

Та якось могутній цар Навуходоносор II узяв за дружину прекрасну Семіраміду і привіз її до себе у Вавилон. Юна цариця, яка виросла серед мальовничих гір і пишної рослинності Ірану, дуже скоро знудилася за батьківщиною. Щойно її чоловік це помітив, то відразу ж наказав зібрати тисячі рабів і винайняти найкращих архітекторів, аби створити для коханої справжнє диво — квітучий сад посеред пустельних, випалених сонцем земель.

Архітектори й будівельники працювали не покладаючи рук, створюючи поруч із царським палацом небачену споруду. Її було виконано у формі східчастої піраміди, на кожній сходинці якої раби насипали родючий ґрунт. Пізніше там були посаджені дивовижні рослини. А інженерам довелося не один день ламати голови, доки вони врешті-решт не вигадали спеціальні пристрої для підіймання води.

Розкішні квіти для висячих садів привозили з усіх кінців світу

Кожен ярус піраміди прикрашали фонтани з каскадами струменів, які то здіймалися в повітря, то зникали. Піраміда спиралася на безліч колон, і жителям Вавилона, які споглядали це диво здалеку, здавалося, що сади просто висять у повітрі, саме тому їх ще називали висячими.

Сади Семіраміди були напрочуд тендітним чудом, тому люди мали змогу милуватися ними лишень близько двох століть. Щойно держава Навуходоносора розпалася, сади почали вимирати.

Єгипетські піраміди

Завершують велику сімку чудес світу Єгипетські піраміди. Ви вже знаєте, що час невмолимо знищував шедеври, створені людськими руками. Але як би дивно це не звучало, найбільш давнє із семи чудес світу — піраміди — збереглося навіть до наших днів! Сьогодні ми можемо милуватися дивними спорудами, один лише вигляд яких вражає уяву.

П'ять тисяч років тому піраміди служили гробницями для могутніх правителів Єгипту — фараонів. Єгиптяни гадали, що захід — сторона світу, де щовечора помирає сонце,— є місцевістю смерті. Саме тому на західному березі Нілу було збудовано три піраміди, які пережили решту чудес світу.

Чи знаєте ви, що...

у пірамідах зібрано геть усе, що могло знадобитися фараонові в його загробному житті: гроші, коштовності, предмети побуту і навіть їжа та питво.

Тіла померлих фараонів зберігали певним чином, перетворюючи їх на мумії. У такий спосіб єгиптяни хотіли наголосити на тому, що влада правителя не втрачає сили навіть після його смерті, він продовжує володарювати, ніби божество.

Висота найвищої піраміди — піраміди Хеопса — становить 147 метрів. За земного життя Хеопс вважав, що будинок, у якому він мешкає, є для нього лишень готелем, натомість справжня домівка — це гробниця, вічний дім. Правитель скоротив усі державні витрати й зігнав близько ста тисяч осіб на будівництво свого «дому вічності».

Будівництво було настільки масштабним, що перші десять років довелося витратити лише на підготовчі роботи. Необхідно було прокласти зручний шлях до місця будівництва, а також створити підземні схованки. Піраміда містила в собі безліч глухих ходів, пасток і хибних дверей. Усе це було зроблено задля того, щоб урятувати багатство похованого фараона від жадібних шукачів легкої наживи. Після цього процес будівництва піраміди тривав іще 20 років і був завершений на 31-му році правління володаря.

Великі піраміди належать єгипетським фараонам — Мікеріну, Хефрену й Хеопсові

Плато Гіза — вигляд із супутника

Для створення піраміди Хеопса знадобилося два з половиною мільйони кам'яних брил вагою від двох до тридцяти тонн! Це видаватиметься ще неймовірнішим, коли зважати на те, що піраміди будували без підйомних кранів — кам'яні плити перетягували на колодах люди! Блоки були з'єднані між собою без цементу й так щільно прилягали один до одного, що між ними не можна було вставити навіть швацьку голку. Для краси піраміди прикрашали білими мармуровими плитами, які виблискували на сонці.

Сьогодні піраміди помітно постраждали від вітрів часу, однак подивитися на них усе одно щорічно приїздить безліч туристів. Неймовірне чудо, якому вже п'ять тисяч років, вабить до себе всіх.

Піраміду Хеопса будували впродовж тридцяти років

НОВІ ЧУДЕСА СВІТУ

У 2005 році відомий швейцарський кінорежисер і мандрівник Бернар Вебер розпочав всесвітню кампанію зі складання списку сімох нових дивовижних споруд. Склад нової сімки оголосили сьомого липня 2007 року (символічна дата — 07.07.07) у місті Лісабоні, яке лежить на сімох пагорбах. Новими чудесами світу стали Римський Колізей, Велика Китайська стіна, Тадж-Махал, вирубане в скелі місто Петра в Йорданії, статуя Христа на горі Корковаду в Ріо-де-Жанейро, місто індіанців Мачу-Пікчу в Перу та піраміда Кукулькана в місті Чичен-Іца в Мексиці.

Але існує й безліч інших дивовижних витворів людства, про які ви дізнаєтеся в цьому розділі.

Велика Китайська стіна

Китай подарував світові дивовижну цивілізацію, яка дала стільки відкриттів, що їх годі перелічити. Шовк і порох, компас і феєрверки, навіть парашут і паперові гроші — за все це людство має подякувати Китаєві. І саме тут було створено найбільшу зі споруд за всю історію людства — Велику китайську стіну.

Велика Китайська стіна є єдиним витвором людських рук, котрий можна побачити з космосу! Свого часу її називали восьмим чудом світу.

Історія Великої Китайської стіни починається з часів правління першого імператора Китаю — Цінь Шіхуанді. У 221 р. до н. е. Шіхуанді зумів припинити безкінечні війни між невеличкими китайськими царствами й став керувати всім Китаєм. Якось придворний віщун сказав: «Цінь погублять хусци, які живуть на півночі». Тоді цар наказав терміново поєднати всі вже існуючі фортеці оборонною стіною.

Загальна довжина стіни становила 6500 кілометрів, а відстань між початковою і кінцевою точками по прямій — близько двох із половиною тисяч кілометрів. Заввишки вона була близько шести метрів, сягаючи

на окремих ділянках десяти. Уздовж усієї Великої Китайської стіни було збудовано каземати для варти й сторожові вежі. Таким чином, стіна була найкращим захистом від нападів кочівників — монголів.

Однак створення цього чуда світу вимагало надлюдських зусиль. Було залучено цілу армію — 300 тисяч солдатів гнули спини на безкінечному будівництві. Окрім цього, сюди зігнали майже мільйон рабів, військовополонених і селян.

В одній із легенд ідеться про те, що якийсь віщун пророчив, ніби будівництво стіни завершиться тільки після того, як у ній буде поховано 10 тисяч осіб. У китайській мові 10 тисяч позначають словом «ван». Намагаючись схитрувати, імператор Цінь наказав знайти чоловіка на йменння Ван, убити його й поховати в стіні. Але обдурити долю імператорові не пощастило, будівництво розтяглося на цілих 2100 років і послужило могилою для сотень тисяч людей.

Китайці вважають, що історія Великої Китайської стіни є половиною історії Китаю, тому не можна пізнати Китай, не побачивши її, не доторкнувшись до великого чуда світу.

Екскурсії Великою Китайською стіною дуже популярні

Ширина Великої Китайської стіни була якраз такою, що дозволяла розминутися двом кінним візкам

Тадж-Махал

Палац-мавзолей Тадж-Махал настільки легкий, невагомий, що неначе висить між небом і землею. Це чудо світу створене на честь пам'яті мусульманського короля Шах-Джахана про свою кохану дружину Арджуманд Бану Бегум. Здається, його творцям пощастило відтворити в камені тугу за померлою любов'ю.

Шах-Джахан та його кохана Мумтаз-Махал

Шах-Джахан з династії Великих Моголів, якого називали «володарем світу», царював в Індії в XVII столітті, з 1628 до 1658 року. Ще п'ятнадцятирічним хлопчиком він закохався в Арджуманд Бану — дочку міністра свого батька. Однак на шляху закоханих постали нездоланні перешкоди. Із політичних міркувань Шах-Джахан не міг узяти за дружину свою кохану. Минуло довгих п'ять років, перш ніж їхні серця поєдналися в шлюбі.

Під час коронації Арджуманд отримала ім'я Мумтаз-Махал, що означає «обраниця двору». Закохані щасливо прожили разом дев'ятнадцять років. За цей час Арджуманд народила 14 дітей, проте, на превелике горе правителя, померла під час останніх пологів.

Шах-Джахан дуже довго відмовлявся від їжі. Убитий горем правитель оголосив дворічну жалобу по всій країні й невдовзі вирішив збудувати на місці поховання Мумтаз мавзолей, який мав символізувати казкову красу його коханої дружини. Імператор присягнувся, що зведе таку усипальницю, якої досі не бачив світ.

Упродовж 22 років над гробницею працювало понад 20 тисяч будівельників з Індії, Персії, Туреччини, Венеції та Самарканда. Результат перевершив усі сподівання — мармуровий замок здавався невагомим,

і це при тому, що тривалий час Тадж-Махал був найвищою спорудою Індії. Його висота разом із головним куполом становить 74 метри.

На протилежному березі ріки Джамні Шах-Джахан хотів збудувати гробницю для себе — таку саму, але з чорного мармуру. Проте країна дуже збідніла через небачені витрати, яких потребувало зведення Тадж-Махала. Невдовзі владу в імперії захопив син імператора — Аурангзеб. Решту життя колись могутній правитель провів в ув'язненні. Після смерті його поховали поруч із Мумтаз.

Дивовижний мавзолей пережив свого творця й зберігся до сьогодні. Якщо вам колись доведеться побувати в Індії — обов'язково помилуйтеся новим чудом світу, Тадж-Махалом, що впродовж багатьох століть розповідає про любов та вірність почуттям.

Чи знаєте ви, що...

залежно від освітлення стіни замку то здаються сліпучо-білими, то набувають рожевих і фіолетових відтінків. Насправді ж поверхню усипальниці викладено з полірованого напівпрозорого мармуру, вкритого тисячами коштовних і напівкоштовних каменів.

«Пам'ятник безсмертної любові» — так називають Тадж-Махал

Афінський Акрополь

Слово Акрополь (грецьке «akra polis») у перекладі означає «верхнє місто». Так у країнах Стародавнього світу називали міську фортецю. Афінський Акрополь служив захистом під час небезпеки, у ньому ж зберігали скарбницю та зброю міста.

У самісінькому серці Акрополя знаходився Парфенон — храм богині Афіни, покровительки сил землі, родючості й народжуваності. Крім того, її вважали заступницею міста. Парфенон було збудовано з мармуру, вкритого яскравими фарбами. Археологам пощастило знайти залишки червоної, синьої та вохристої фарб на колонах храму.

За своєю красою і досконалістю Парфенон значно перевершував такі відомі витвори мистецтва, як храм Зевса й храм Артеміди в Ефесі. Незважаючи на це, до канонічної сімки чудес світу він не потрапив. Стародавні греки взагалі не сприймали його як якесь чудо, оскільки він був зовсім поруч, а чудесами було заведено вважати те, що розташоване у далеких країнах.

Акрополь був розташований на пагорбі, який височів над Афінами

Колись усередині храму розміщувалася статуя Афіни, зроблена відомим скульптором Фідієм із мармуру й слонової кістки. Її окремі частини прикрашалися золотом, їх було видно далеко з моря, оскільки в них віддзеркалювалося сонце. Існують міфи про те, що сам Зевс цар богів скинув статую Афіни на Акрополь, щоб та охороняла й оберігала його.

Парфенон прикрашали численні скульптури, а на висоті 12 метрів суцільною смужкою проходив славетний фриз, на якому було зображено понад 227 фігур тварин та 365 людей. І головне, що жодна фігура не повторювалася!

Парфенон було збудовано в середині V ст. до н. е. За довгі роки свого існування він не раз змінював вигляд і призначення. Тут, у храмі стародавніх греків, правили свої служби православні й католики, певний час він навіть був мусульманською мечеттю.

У XVII столітті в Афінському Акрополі був пороховий склад, влаштований турками. Під час одного з боїв у храмі стався потужний вибух. Тільки диво врятувало будівлю від цілковитого руйнування.

Доля Афінського Акрополя є дуже складною, проте він усе-таки зберігся до наших днів. Протягом останніх десятиліть було вжито чимало заходів, щоб запобігти руйнуванню храму, зокрема частина залізних конструкцій була демонтована й замінена на латунні. Проте жодні негаразди не змогли позбавити Акрополь його неповторної, дивовижної краси, яка й сьогодні вражає тисячі людей.

Прикрашена золотом Афіна охороняла Акрополь

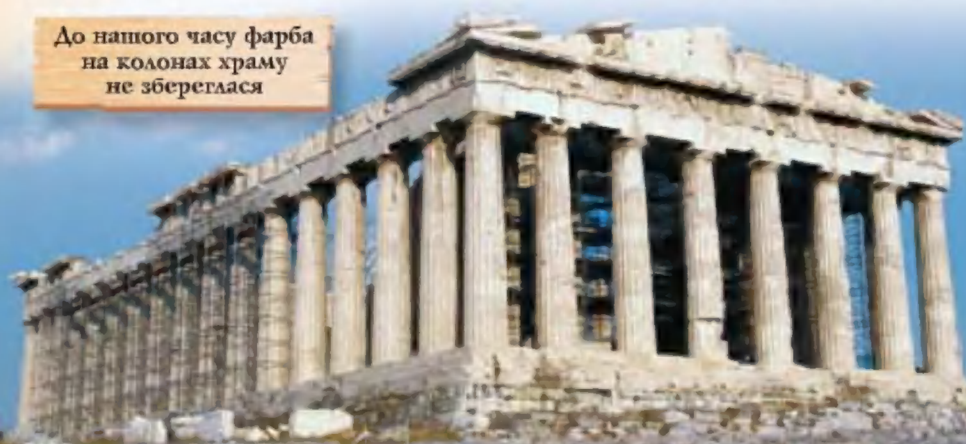

До нашого часу фарба на колонах храму не збереглася

Сіднейська опера

Для всіх мандрівників, які зараз відвідують австралійське місто Сідней, його символом є незвичайна будівля оперного театру. Оминути увагою цю оригінальну споруду, що нагадує вітрила, які надимає свіжий океанський вітер, майже неможливо! А втім, свого часу довкола цих, схожих на дивовижні мушлі куполів точилися справжнісінькі баталії!

Чи знаєте ви, що...

під Сіднейськими вітрилами висить славнозвісна «Завіса сонця й місяця» — найбільша театральна завіса у світі. Розмір кожної з двох її половин сягає майже ста квадратних метрів! Також тут установлено найбільший у світі механічний орган, що складається з 10 500 труб.

Усе розпочалося в 1964 році, коли в Сіднеї було оголошено конкурс проектів будівництва нового оперного театру. Перемогу в ньому здобув невідомий на той час молодий архітектор із Данії — Йорг Утсон.

Майже відразу після цього на нього напалися критики, звинувачуючи його у відсутності смаку й невиправданій дорожнечі проекту. Більш того, багато з них наголошували на тому, що сам архітектор не бачив обране для будівництва місце, та й узагалі ніколи не бував в Австралії.

Однак уряду сподобався проект Утсона. У його основі поєднувалися дві ідеї — вітрила кораблів, немовби кораблі першовідкривачів тільки-но наближаються до невідомих берегів Зеленого континенту, як називають Австралію, і враження від храмів індіанців у Мексиці.

Будівництво тривало впродовж двадцяти років і справді вимагало великих фінансових витрат. Щоб зібрати потрібну суму, розмір якої становив 100 мільйонів доларів, урядові Австралії довелося провести загальнонаціональну лотерею.

Будинок опери здалеку нагадує чи то корабель, що заходить до гавані, чи то величезного білого лебедя, який готується злетіти

Утім влада не помилилися з вибором проекту. Будівля дуже гармонійно вписалася в довколишнє середовище. Її майже відразу визнали найкрасивішою серед усіх споруд, зведених після Другої світової війни.

Незважаючи на те, що будівля Сіднейської опери видається легкою й невагомою, вітрила даху насправді важать понад 150 тисяч тонн і сягають висоти 67 метрів! Дві тисячі бетонних секцій, облицьованих плиткою білого кольору й кольору піску, знадобилося будівельникам, щоб змонтувати ці куполи.

Зала Сіднейської опери

Неважко здогадатися, що самі концертні зали Сіднейської опери теж гідні подиву. Усього в будівлі п'ять окремих залів для симфонічних концертів, оперних, камерних і театральних спектаклів, які можуть умістити від півтори до двох з половиною тисяч осіб!

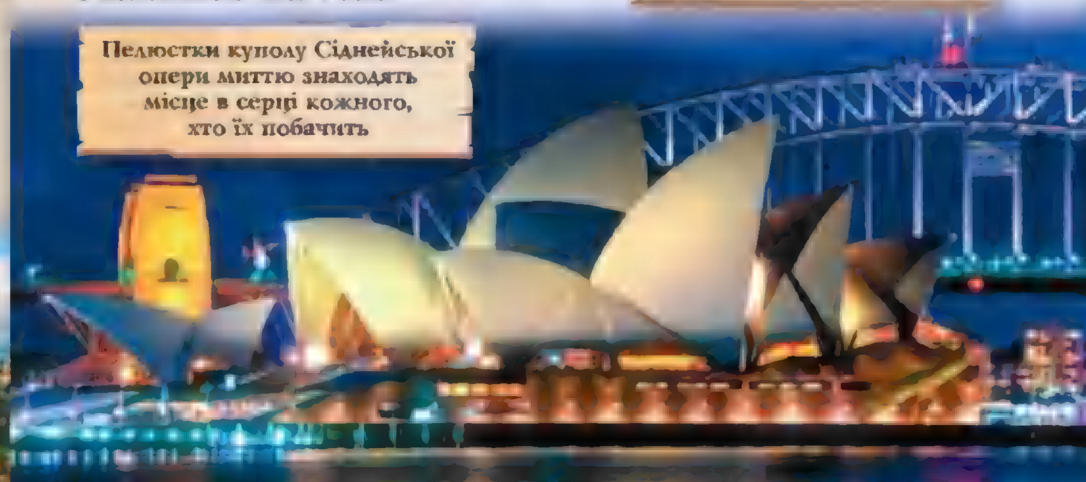

Пелюстки куполу Сіднейської опери миттю знаходять місце в серці кожного, хто їх побачить

Ейфелева вежа

Гюстав Ейфель

Завершений проект вежі лежав у її творця — Гюстава Ейфеля — майже два роки, коли в 1886-му в Парижі було оголошено конкурс архітектурних проектів для всесвітньої виставки. На той час Ейфель уже встиг набути всесвітньої слави як людина, здатна знаходити нестандартні розв'язання складних технічних проблем. Саме він спроектував каркас славнозвісної статуї Свободи в Нью-Йорку. Тепер перед ним постало завдання створити ще одну монументальну споруду, гідну бути символом його країни.

Проект Гюстава Ейфеля здобув перемогу на конкурсі, після чого розпочалося надзвичайно швидке будівництво. Власне, уже сам процес будівництва став дивом, адже вежу, заввишки 318,7 метра і вагою близько 10 тисяч тонн, звели всього за два роки!

На витвір Ейфеля відразу ж обрушився цілий шквал критики. Група художників і письменників звернулася з відкритим листом до уряду, обурена «чорною плямою на обличчі старого міста». Ейфелеву вежу називали монстром, звинувачували її в тому, що вона своєю масою й розмірами пригнічує й приголомшує жителів Парижа.

Чи знаєте ви, що...

якось славетного письменника Гі де Мопассана, затятого ворога витвору Ейфеля, помітили в ресторані на вежі. Здивовані свідки атакували письменника із запитанням, мовляв, що ж він поробляє на цій вежі, яка так йому не подобається? Мопассан не розгубився й відповів, що прийшов сюди тільки тому, що це єдине місце в Парижі, звідки Ейфелевої вежі не видно!

Незважаючи на критику, вежа продовжувала існувати, більш того, вона поступово завойовувала титул символу Парижа. У 1909 році її хотіли знести, проте знайшли для неї нове застосування, розмістивши на ній антени для передачі й прийому радіосигналів. Після того як під час світової війни вона змогла перехопити німецькі радіограми, питання про подальше існування вежі було однозначно вирішене на її користь.

Сьогодні Ейфелева вежа є одним із найголовніших символів не тільки Парижа, а й Франції загалом. Щорічно її відвідують тисячі туристів. Піднявшись на самісіньку верхівку дивовижної споруди, яка немовби створена зі сталевих мережив, можна милуватися довкіллям майже на сто кілометрів!

«Побачити Париж — означає побачити Ейфелеву вежу»,— говорять жителі цього міста

До 1931 року Ейфелева вежа лишалася найвищою спорудою у світі

Статуя Христа в Ріо-де-Жанейро

У 1822 році одна з країн Південної Америки, Бразилія, здобула незалежність. Через сто років жителі Ріо-де-Жанейро, що на той час було столицею Бразилії, вирішили урочисто відсвяткувати ювілей своєї незалежності. Щоб наголосити на винятковій значущості події, було вирішено створити монумент Христа Спасителя.

Сама ідея спорудити статую Спасителя належить принцесі Ізабел, яка й улаштувала конкурс на кращий проект. Переможцем став скульптор Ектор да Сілва Коста. Гроші на спорудження дивовижного витвору збирала вся країна. Скульптор запропонував зобразити Христа з розпростертими в жесті благословення руками. Більш того, здалеку фігура мала нагадувати хрест. Коли проект був обраний і затверджений, з'ясувалося, що в Бразилії немає техніки для його реалізації. Бразильцям довелося звернутися по допомогу до французів. Саме у Франції, під керівництвом французького скульптора Поля Ландовські, було виготовлено всі деталі пам'ятника.

Із Франції частини фігури перевозили до Бразилії. Долаючи довгий шлях залізницею, деталі врешті-решт досягали місця призначення — гори Корковадо. Будівництво статуї тривало близько дев'яти років, проте результат роботи виправдав усі витрати. Її можна справедливо вважати технічно досконалою, бо, незважаючи на свої гігантські розміри, вона не боїться жодної негоди й вітру.

Статую Ісуса Христа Спасителя в Ріо-де-Жанейро вважають національним надбанням і бразильською святинею.

Висота пам'ятника становить понад тридцять метрів, а розмах рук — понад двадцять п'ять

Статуя Свободи в Нью-Йорку

Статую Свободи жартома називають «найвідоміша леді Америки». Відкриття цього чудового монумента відбулося 28 жовтня 1886 року, а її автором став французький скульптор Фредерік Огюст Бартольді. Величезний внесок у створення статуї Свободи також зробив Гюстав Ейфель, майбутній творець славнозвісної Ейфелевої вежі. Йому вдалося доволі рівномірно розподілити 205 тонн ваги статуї за допомогою сталевого каркаса.

Чи знаєте ви, що...

Бартольді хотів, щоб його статуя стала символом дружби між Америкою та Францією, зміцнивши столітній союз цих країн, укладений у 1778 році.

Відома леді — француженка, адже величний монумент було виготовлено у Франції, і тільки після того його перевезли через океан. Потому статую Свободи зібрали на острові Елліс, який тепер називають островом Свободи. Висота статуї становить 46 метрів, а її постамент здіймається на 47 метрів. В одній руці Свобода тримає велетенський смолоскип, у другій — Декларацію незалежності, біля її ніг лежать ланцюги рабства. Усе це має символізувати мрію про справедливість і свободу для кожної людини.

Усередині корони колосальної статуї розташований оглядовий майданчик, тож щорічно їй доводилося витримувати величезні натовпи туристів, які рухалися по внутрішніх сходах із 355 сходинок. Сьогодні піднятися на статую Свободи вже не можна, проте кількість бажаючих відвідати острів Свободи не зменшується.

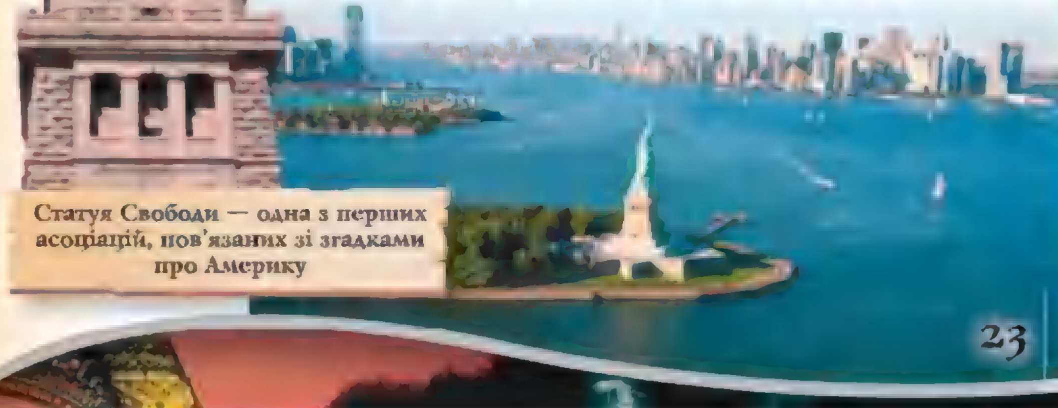

Статуя Свободи — одна з перших асоціацій, пов'язаних зі згадками про Америку

Московський Кремль

На високому пагорбі над Москвою-рікою, у самісінькому центрі російської столиці, стоїть Московський Кремль. За його стінами розташовані старовинні храми й палаци, палати й музеї, адміністративні споруди й площі, одним словом — неймовірна кількість історичних пам'яток архітектури й мистецтва.

Історія славетної фортеці бере початок із 1156 року, коли за наказом князя Юрія Долгорукого на пагорбі було вирубано сосновий ліс і зведено фортечні стіни, укріплені валом. Сама назва «кремль» з'явилася в літописах тільки через два століття. Найімовірніше, походила вона від слова «кремник» — ліс, бір. Перші стіни Кремля були з дуба, у XIV столітті їх зміцнили білим каменем (звідси походить назва «Москва білокамінна»), а в XV столітті було збудовано зовсім нові стіни, із червоної цегли.

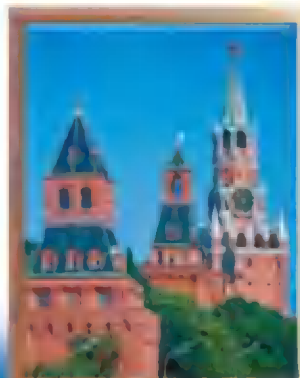

Московський Кремль — найвідоміша російська фортеця

У 1485 році зведено першу кремлівську вежу — Тайнінську. Підземний хід із неї виводив аж до Москви-ріки. Також, на випадок облоги, тут було викопано потаємний колодязь.

Спаська вежа з курантами з'явилася на шість років пізніше й стала справжнім символом Кремля. Спаські ворота — головні в Кремлі. Через них до фортеці в'їжджали російські царі. Кожний, хто заходив у ці ворота, обов'язково знімав шапку й хрестився.

У новорічну ніч глядачі всіх каналів російського телебачення дивляться на годинник на Спаській вежі. Із 1996 року кремлівські куранти видзвонюють Державний гімн Росії.

Комплекс Кремля складається з пам'яток архітектури XIV–XX століть. Кожний будинок тут — унікальний і має власну неповторну історію. Але на окрему увагу заслуговують чудеса ливарного мистецтва, що перебувають у Кремлі,— Цар-гармата й Цар-дзвін.

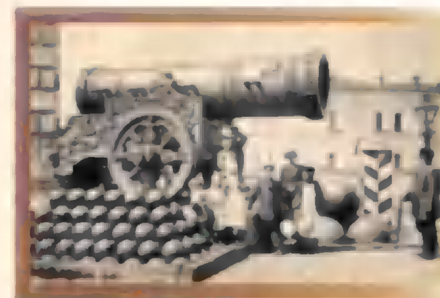

Цар-гармату занесено до Книги рекордів Гіннеса

У 1586 році за наказом царя Федора Івановича придворний ливар Андрій Чохов виготовив найбільшу в світі гармату — Цар-гармату.

Її вага становить близько 40 т, а калібр дорівнює 890 мм. Поверхню небаченої досі зброї прикрашено зображенням самого царя, а також різноманітними орнаментами й пам'ятними написами. Воювати Цар-гарматі так жодного разу й не довелося, проте встановлено, що з неї стріляли принаймні один раз.

Іще одним чудом, відлитим із металу, став величезний дзвін, створений за наказом імператриці Анни Іоанівни в 1733—1735 рр. московськими ливарями Маторіними. Він досі зберігає за собою статус найбільшого дзвона у світі. На жаль, роботу над ним не було завершено через одну з пожеж. На розпечений дзвін потрапила вода, якою гасили вогонь, і від нього відпав шматок, що важив понад 11 тонн. Таким чином розбитий дзвін покинули в ливарній ямі майже на 100 років і лише після цього дістали й установили на постамент у Кремлі.

Вага Цар-дзвона становить майже 202 т, висота — 6,14 м, а діаметр — 6,6 м

Альгамбра

Південь Іспанії — благословенна місцевість. Саме тут, у місті Гранада, на одній із вершин скелястого плато можна побачити дивовижний палац Альгамбра. Замок-фортецю на пагорбі над містом Гранада в Іспанії мусульманські завойовники почали зводити ще в XIII столітті.

Кажуть, що назва «Альгамбра», яка в перекладі з арабської мови означає «Червоний замок», походить від кольору висушеної сонцем глини, з котрої було виготовлено цеглу для будівництва замку. Щоправда, дехто з істориків вважає, ніби замок одержав таку назву завдяки червоному полум'ю смолоскипів, якими освітлювали будівництво, що тривало цілодобово впродовж багатьох років.

Поети давніх часів не шкодували епітетів, коли змальовували у власних творах Альгамбру як «перлину в смарагдах», маючи на увазі передовсім яскраві кольори замку, які вирізнялися на тлі зеленого лісу, що вкривав підніжжя гір. Дивовижна за своєю красою й неповторністю споруда згодом перетворилася з фортеці на резиденцію короля та адміністративний центр.

Усі внутрішні приміщення замку сконцентровані довкола двох великих дворів — Миртового й Левового. Перший одержав назву завдяки бордюрам з ошатно підстрижених миртів. У центрі Левового двору стоїть фонтан із дванадцятьма фігурами кам'яних левів. По периметру дворів спускаються тонкі колони — сталактити.

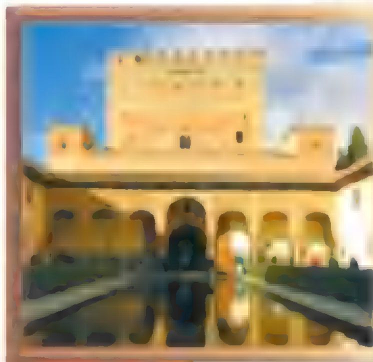

Замок Альгамбра збудовано з червоно-рожевої цегли

Оскільки маври колись жили в пустелі, вони по-особливому ставилися до води. Живлющу вологу обожнювали, водою прикрашали внутрішні приміщення багатіїв. Альгамбра не стала винятком — вода тут дзюркотить у величезній кількості басейнів і фонтанів, віддзеркалюючи розкіш і пишноту червоного замку.

Чи знаєте ви, що...

для того, щоб наголосити на тому, яким прекрасним є замок, арабські зодчі залишили в одному із залів напис: «Не існує жорстокішого покарання, аніж бути сліпцем в Альгамбрі».

На жаль, далеко не всі чудеса, створені руками мавританських майстрів, дожили до наших днів. У XVI столітті за наказом короля Карла V Альгамбру почали перебудовувати в стилі європейської архітектури. Ці роботи завдали істотної шкоди ансамблеві замку. Але це були ще далеко не всі зміни, яких довелося пізніше зазнати Альгамбрі. За свою довгу історію замок встиг побувати резиденцією мусульманських і християнських правителів. Сьогодні в ньому влаштували музей. На щастя, у загальних рисах будівля не втратила свого первісного вигляду, тож й досі вважають неперевершеним шедевром мавританської архітектури, а також одним із найвідоміших чудес Іспанії.

Левовий двір вважають найбільш вишуканим

Храм Ангкор-Ват

На півострові Індокитай існує держава Камбоджа. З давніх-давен столицею цієї країни є місто Ангкор. Свого часу воно було одним з найбільших міст світу, однак після того як у XV столітті його захопили сіамські війська, люди були змушені покинути свій улюблений Ангкор, віддавши його на поталу джунглям.

Упродовж багатьох років понад сто палаців і храмів були заховані від людського ока густими заростями. Європейці змогли побачити їхню пишноту тільки в середині XIX століття. Безумовно, час зробив свою справу, завдавши будівлям певної шкоди. Проте сама їхня суть вражала до глибини душі своєю красою.

Краще за решту споруд зберігся храм Ангкор-Ват, назву якого перекладають як «місто-храм». Його було побудовано в II столітті н. е., під час правління короля Сур'яварман II. Завданням храму було оспівувати й прославляти індуїстського бога Вішну. Можливо, саме завдяки цьому храм і зберігся краще за інші споруди. Адже після того як місцеві жителі покинули місто, буддійські ченці залишилися в храмі, постійно підтримуючи в ньому порядок і зберігаючи свої релігійні традиції.

Ангкор-Ват є найбільшим храмом у світі, оскільки займає площу близько 2 квадратних кілометрів! Споруду прикрашають п'ять веж. Найвища вежа символізує міфічну гору Меру, яку буддисти вважали центром світу. Сьогодні храм продовжує приймати прочан, які є прихильниками буддистського вчення.

Ангкор-Ват — складна триповерхова будівля з неймовірною кількістю сходів і переходів

Мечеть Айя-Софія

У місті Стамбул (колишньому Константинополі) перетнулися дві релігії — іслам і християнство. Такої величезної кількості й розмаїтості храмів сьогодні, напевно, немає більш ніде. Однак найповажнішою святинею серед усієї цієї пишноти вважають мечеть Айя-Софія.

Фундамент майбутньої Ай-Софії було закладено ще в 360 році. Тоді, за наказом візантійського імператора Костянтина, було зведено «Мегало Еклесія», що означає «Велика церква». Стіни церкви були дерев'яними, тож їх не пощадила пожежа, що спалахнула за сорок років після будівництва.

Щоб уникнути таких трагедій у майбутньому, зодчий Руффіос отримав указівку спроектувати та збудувати більш стійку споруду. Новий проект церкви було підготовлено в 416 р., а в 532 р. храм знову зазнав удару, цього разу з боку заколотників. Та будівля, що збереглася до наших часів, була збудована відразу ж після придушення повстання за наказом імператора Юстиніана.

Всередені храму збереглися візантійські мозаїки

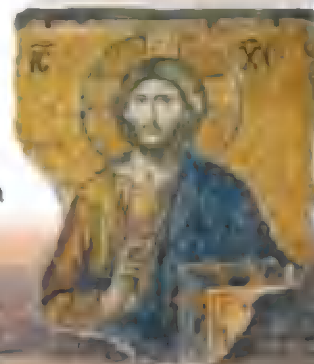

Айя-Софія є величним шедевром архітекрутри

Спеціально для неї з Греції були привезені зелені колони, які раніше належали храму Артеміди, спаленому горезвісним Геростратом.

Споконвічно Айя-Софія була християнським храмом. Але у 1453 році Стамбул захопив султан Фатіх Мехмед, який, згідно зі своєю вірою, ісламом, наказав переобладнати церкву на мечеть. Зрозуміло, така перебудова лише посилила ворожнечу між представниками двох релігій. Крапку на суперечках поставив президент Туреччини Кемаль Ататюрк, який перетворив храм на музей.

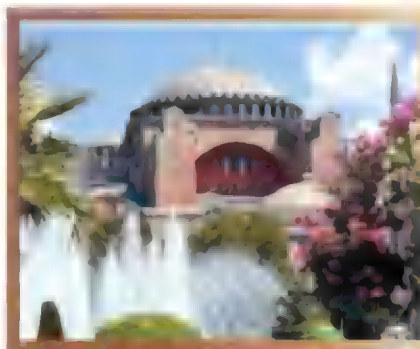

Висота куполу Айя-Софії становить 55,5 метра, і він входить до п'ятірки найвищих куполів світу

Кам'яні статуї на острові Пасхи

Острів Пасхи, або, як його ще називають місцеві жителі,— Рапануї, лежить у південній частині Тихого океану. У світі цей острів знають насамперед завдяки його велетенським кам'яним статуям.

Відтоді як у великодню неділю 1772 року на острів ступили перші європейці, нідерландські моряки, він весь час був сповнений загадок. Самє європейці й нарекли відкритий острів «Островом Пасхи» на честь святкового дня.

Уже тоді тут можна було побачити чорношкірих, червоношкірих і навіть білих людей! Усі ці раси мирно жили на одному острові. Проте увагу першовідкривачів привернуло зовсім не це. Мандрівників вразили величезні кам'яні велетні, обличчя яких були геть не схожі на обличчя представників місцевих племен. Аборигени називають ці витвори моаї. Усього їх на острові — 887.

Аборигени вірять, що статуям притаманна надприродна магічна сила — манав

Судячи зі знахідок, кам'яних ідолів створювали в каменярнях у центрі острова. Залишається загадкою, яким саме чином вони опинилися на березі острова, адже найбільший моаї, окрім того, що має висоту 21,6 метра, важить близько 150 тонн! Місцеві жителі мають щодо цього власну думку: за переказами, моаї самі йшли на потрібне місце.

Чи знаєте ви, що...

острів Пасхи є найбільш віддаленим островом на землі. Потрібно подолати понад дві тисячі кілометрів, щоб потрапити на найближчу до нього ділянку суходолу.

Кажуть, що в давні часи на острові Пасхи жили два народи, які прибули з двох різних сторін світу. Один народ, що прийшов зі сходу, називав себе «довговухими», другий, що прийшов із заходу,— «коротковухими». «Довговухі» були всуціль укриті татуюваннями й мали відвислі мочки вух, досягаючи цього шляхом спеціальних процедур. Таким чином «довговухі» наголошували на тому, що мають унікальний слух. У багатьох історичних працях зазначалося, що тубільці острова Пасхи вміли розрізняти звуки, нечутні для вуха звичайної людини.

Прибувши на острів, «коротковухі» знищили побут і вірування «довговухих». Війна, що спалахнула між ними, завершила еру виготовлення кам'яних статуй. Експедиція капітана Кука, діставшись острова Пасхи, побачила там цілковитий безлад. Майже всі загадкові статуї лежали навзнак. Дотепер залишається загадкою: ким саме були корінні жителі острова та з якою метою вони створили ці фігури. Існує безліч версій, але статуї моаї, як і раніше, зберігають свою таємницю.

Кам'яні велетні заввишки 20 метрів стоять на узбережжі, спрямувавши свої «обличчя» вглиб острова

Храм Кійомідзу-дера

Сучасна Японія відома в усьому світі своїми технічними досягненнями. Проте культура й історія цієї дивної країни вабить до себе не менше, маючи незвичні для західної людини звичаї й традиції, спосіб життя, вірування. Самураї, гейші, сакура, кімоно — із цих окремих слів ми намагаємося скласти для себе цілісну картину японського світу. Можливо, щоб краще його збагнути, слід дізнатися про один із найбільших храмів — Кійомідзу-дера.

Історія храму Кійомідзу-дера прямо пов'язана з історією становлення в Японії релігії буддизму. Згідно з легендою, чернець Ентін почув від бурхливого водоспаду про заповітне місце, де прозорі води впадають у річку Йодо. Знайшовши її, чернець збудував там бамбукову хатинку й, вирізавши з дерева зображення богині Каннон, заснував сімейний храм, який назвав Кійомідзу-дера — «чиста вода».

Перша згадка про цей храм сягає ще I століття нашої ери. За роки свого існування він зазнав чимало пограбувань і пожеж, одна з яких у 1200 році перетворила його стіни на попіл. Але до 1633 року храм був відновлений, саме в такому вигляді він і зберігся до наших днів.

Чи знаєте ви, що...

в старі часи паломники стрибали з веранди і, якщо їм вдавалося вижити, їхні мрії здійснювалися.

Перед входом на територію Кійомідзу дера розміщені стійла для коней, виконані в національному архітектурному стилі. Вони

Веранда храму, що є чудовим оглядовим майданчиком, спирається на стовпи, поєднані без жодного цвяха

Вважається, що вода з водоспаду Отова-но-такі надає здоров'я, довголіття та успіхів у навчанні

є державною реліквією, оскільки більшість будівель того часу не збереглися до наших днів. Прибулі до храму люди проходять крізь ворота Ніомон, які оберігають чотири страшні статуї. Головне божество — одинадцятилика й тисячорука Каннон — розміщена в головному храмі, Хондо. Тут зберігаються й статуетки, що їх вирізав чернець Ентін: Бісямонтен — Бог скарбів, і Дзідзо Босацу — захисник дітей.

У буддійській легенді йдеться про те, що велика Каннон може набувати 33 образів. Саме тому в світі існує 33 храми, присвячені їй, і Кійомідзу-дера — один із них.

Кожний, хто відвідав храм, мав пройти ритуальний обряд обмивання чистою водою, якому храм завдячує своєю назвою. Японські буддисти гадають, ніби в чистій воді живе добрий дух богині Каннон, який робить душі добрішими.

Замок Нойшванштайн

У 1869 році в Німеччині за наказом короля Людвіга II Баварського розпочалося будівництво замку Нойшванштайн, що в перекладі означає «Новий лебединий камінь». Король був великим шанувальником Вагнера, особливо ж його надихав образ лицаря-лебедя Лоенгріна з однойменної опери композитора. Головна ідея замку полягала в тому, щоб відтворити чарівний світ німецької міфології, зробити замок чимось на зразок велетенської сцени, увічнити в його кам'яних стінах музику.

Людвіг II був неабияким диваком, і хоча за всіма його дивацтвами стояла дитяча романтична душа, міністри витлумачили його поведінку геть інакше. Урешті-решт короля було офіційно оголошено божевільним і його заарештували. За два дні Людвіг Божевільний загинув. Обставини його смерті лишилися нез'ясованими. Йому так і не пощастило помилуватися завершеним будівництвом.

Чи знаєте ви, що...

наприкінці Другої світової війни в замку зберігали золотий запас німецького Рейху. Кажуть, що в останні дні війни, тікаючи, німці втопили золото в найближчому озері.

У замку, розташованому на верхівці пагорба, понад 360 залів. На особливу увагу заслуговує Співоча Зала, фрески на стінах якої змальовують сцени з опери Вагнера «Тангейзер». У наш час у ній відбуваються щорічні вересневі концерти. Вражає також спальня Людвіга II, де височить величезне ліжко в готичному стилі, прикрашене витонченим і вигадливим різьбленням.

Незабутнє враження справляє Візантійська Тронна Зала з коштовним канделябром у вигляді гігантської корони.

Саме Нойшванштайн став зразком для створення казкового замку в Діснейленді

Національний меморіал «Гора Рашмор»

Гора Рашмор поблизу міста Кістоун у штаті Південна Дакота славиться тим, що в її породі вирізьблені гігантські голови чотирьох президентів Сполучених Штатів Америки: Джорджа Вашингтона, Томаса Джефферсона, Теодора Рузвельта й Авраама Лінкольна.

Ідея створення цього величного монумента належить Доану Робінсону, який хотів закарбувати портрети найбільш відомих представників американського Заходу: генерала Джорджа Армстронга Кастера, Баффало Білла Коді, Льюїса й Кларка. Бізнесмен Чарльз Рашмор, на честь якого й названа гора (свого часу він став організатором експедиції, яка вперше відвідала цей район), виділив на будівництво 5000 доларів.

Розмір президентських голів становить близько 18 м, і розташовані вони на висоті 172 м над рівниною

Однак скульптор Гатсон Борглем, якому доручили працювати над проектом, заявив, що пам'ятник повинен мати загальнонаціональне значення. Суть його ідеї полягала в тому, щоб відобразити етапи політичного розвитку країни. Так, Джордж Вашингтон був одним із батьків американської держави, Томас Джефферсон примножив її території, Авраам Лінкольн зберіг єдність держави і зробив перші кроки до встановлення расової рівноправності, а Теодор Рузвельт перетворив США на одного зі світових лідерів.

Проект отримав федеральну підтримку, і розпочалася інтенсивна робота. На створення монумента довелося витратити 14 років. На жаль, Гатсону Борглему не пощастило довести справу до кінця — він помер у березні 1941 року, а роботу продовжив його син Лінкольн.

ЧУДЕСА, СТВОРЕНІ ПРИРОДОЮ

Ми захоплюємося рукотворними чудесами, проте ніщо, створене людиною, не можна порівняти з тим, що може створити природа. Саме їй належать найсміливіші, найграндіозніші проекти, найдивовижніші чудеса на нашій планеті.

Різнобарвні моря

Якого кольору море? Здавалося б, дивне питання, звісно — синє! Однак насправді вода в морі не завжди синя! Приміром, Жовте море, що розташоване в Азії, відзначається особливим каламутно-жовтим кольором. Пояснення дуже просте: у море впадає ріка Хуанхе, що в перекладі з китайської мови означає — «жовта ріка», бо її води мають жовтий колір через пісок. Таким чином жовта ріка робить жовтим ціле море!

А вода в Червоному морі, яке розташоване між Азією та Африкою, справді, має червонуватий відтінок, оскільки в ній багато червоних водоростей та коралів.

Червоне море — одне з найтепліших і найсолоніших морів

Якщо ж говорити про Чорне море, то його назвали так не через колір води, а тому, що в давні часи воно видалося мореплавцям суворим і негостинним.

Чорне море не дуже гостинне й для своїх мешканців. Його води на глибині понад 150 метрів містять особливу речовину — сірководень, через це водоростям, рибам, молюскам та медузам доводиться плавати тільки у верхніх шарах моря.

Іще одним морем із «кольоровою» назвою є Біле море, що омиває береги Росії. Узимку це море замерзає, укривається білосніжною кригою — звідси й походить його назва.

Мертве море

Поблизу цього моря годі зустріти рослинність, та й у його водах важко знайти хоча б якісь ознаки життя — ані медуз, ані риб. Води цього моря (порожні), і його назва говорить сама за себе — Мертве море.

Як не дивно, усе живе залишило Мертве море через... звичайну сіль! Але ж морська вода має бути солоною? Так, проте у Мертвому морі солі в десять разів більше, ніж у звичайному морі. Жодна тварина не може вижити в таких умовах.

Чому ж вода тут така солона? Кілька річок, серед них і славнозвісний Йордан, постійно несуть свої води до Мертвого моря. Але подітися з нього воді вже нікуди, вона випаровується під палючими сонячними променями, а сіль залишається, поступово накопичуючись.

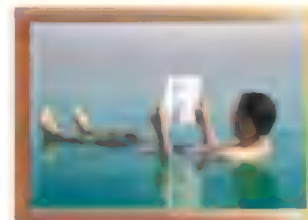

Через високу концентрацію солі у Мертвому морі можна лежати й навіть сидіти на воді

Насправді це не море, а солоне озеро, хоча й дуже велике: має довжину 72 км, а ширину — 14 км

Везувій

У давні часи люди вірили в те, що в надрах Землі розташована кузня бога вогню Вулкана. Щоразу, коли Вулкан береться до роботи, на поверхню здіймаються дим і полум'я. Саме тому всі гори, які вивергали полум'я, і стали називати вулканами. Проте Везувій вважали сплячим, недіючим вулканом. Ця помилка коштувала життя дуже багатьом людям.

Чи знаєте ви, що...

через сувору вдачу Везувій став найвідомішим вулканом у світі, хоча він удвічі менший за найвищий вулкан планети — Етну.

24 серпня 79 року н. е. жителі кількох міст Італії, Помпеї й Геркуланума, що лежали біля самісінького підніжжя Везувію, відчули дивні підземні поштовхи. Очевидець подій, римський письменник Пліній Молодший, дав у своїх записах докладну картину трагедії. Першим постраждав Геркуланум. Небо над ним розтинали вогняні відблиски, і почав падати попіл. Незабаром усе оповив такий морок, що годі було щось розгледіти. Через вибух лава почала перетворюватися на пемзу, тому на голову людям посипалося каміння. Ціле місто було поховане під лавою й попелом. Жителям Помпеї стихія подарувала ще один день, однак не помилувала їх. Нове виверження Везувію забрало життя близько двох тисяч осіб.

Постійні виверження та вибухи Везувію тривали аж до XX століття. Так, у 1944 році дуже постраждало місто Сан-Себастьян, розташоване неподалік від вулкана. Однак люди і досі живуть поруч із небезпечними вогнедишними горами, оскільки на схилах вулканів напрочуд родючі ґрунти.

Жертви Везувію загинули миттєво, а їхні тіла збереглися через тисячоліття

Руїни Помпеїв на фоні мовчазного кратера Везувію

Чудеса, створені природою

Байкал

Опинившись на березі цього величного озера з надзвичайно прозорою водою, мимохіть починаєш порівнювати його з морем. І тут немає нічого дивного, адже озеро Байкал більше за деякі моря нашої планети. Учені стверджують, що йому від 25 до 30 мільйонів років. Якою ж дивовижною має бути історія цього чуда природи!

Байкал також є рекордсменом і за глибиною — на планеті не існує жодного глибшого прісноводного озера. Місцями, щоб дістатися його дна, доводиться занурюватись на 1620 метрів.

В озеро впадають понад 300 великих та маленьких річок, натомість бере свій початок з нього лише одна — Ангара. Байкал містить у собі п'яту частину всієї прісної води на Землі.

Це озеро має потужні течії, тож його вода перебуває в постійному русі, але навіть під час спекотного літа вона не нагрівається вище десяти градусів.

Нерпа чудово почувається у водах Байкалу, живлячись місцевою рибою

Байкал став прихистком для рідкісних рослин і тварин. Чудом цієї місцевості є тюлень, якого називають байкальська нерпа. Дивним є вже те, що ця нерпа мешкає в прісній воді, адже тюлені — мешканці океанів і морів.

Довжина Байкалу становить 636 км, а ширина — 79 км

Гімалаї

Гімалаї, що в перекладі із санскриту означає «Обитель снігів», справедливо вважають найвищим гірським пасмом світу. Висота цих гір становить сім і більше кілометрів. Тут, у Гімалаях, таких вершин 96, тимчасом як на всій планеті їх 109!

Справжнє чудо — найвища вершина планети. Ця гора була священною для народів Непалу й Тибету. «Володар неба», або Сагарматха,— так цю вершину називали в Непалі, а жителі Тибету називали її «Богинею-матір'ю світу», або Джомолунгмою. Щоправда, європейці все одно дали вершині свою назву на честь полковника сера Джорджа Евереста, колишнього генерального топографа Індії. Саме завдяки роботі англійських топографів стало відомо, що висота Джомолунгми становить 8840 метрів.

Найбільша загадка, яку зберігають снігові вершини, це єті, або снігова людина. Мисливці й альпіністи часом знаходять у Гімалайських горах сліди — схожі на людські, проте величезного розміру. Досліджувати неприступну місцевість, щоб знайти докази існування єті, немає можливості, однак ніхто не може й заперечити цей факт. Тож ця таємниця продовжує обростати чутками й міфами.

Чи знаєте ви, що...

найвищі гори світу і досі продовжують рости! Гімалаї виникли в місці зіткнення Індійської та Євразійської плит, а оскільки рух триває — то й Гімалаї щороку стають більшими на сантиметр!

Джомолунгма — найвищий шпиль у світі

Чудеса, створені природою

Гора Фудзі

Найвища в Японії гора Фудзі (3798 метрів) є справжнім чудом не тільки для японців, а й для всіх людей у світі. Щоб ушанувати святиню, кожний японець має піднятися на гору. І це не проста мандрівка, у яку вирушає велика кількість туристів, це — священний обов'язок.

Щоб дістатися вершини, японці розпочинають свій шлях звивистою стежкою, прокладеною на схилах Фудзі. Вони беруть із собою спеціальну бамбукову палицю з бубонцями. Але перш ніж дістатися вершини, кожний мандрівник може зупинитися для перепочинку на спеціальних майданчиках-станціях. Таких станцій десять, і на кожній із них на палиці випалюють спеціальне клеймо — це позначка про подолання певного етапу шляху. На вершині гори стоїть храм, у якому моляться ченці, а поруч із ним — кратер вулкана. Усередині кратера є вісім виступів, покриті снігом, немов на вершині Фудзі розквітла білосніжна квітка. Ці виступи називають «вісім пелюсток Фудзі».

Фудзі є вулканом-«пірамідою». Вік цього вулкана становить близько 8000 років. Проте яким би чудовим не був кратер вулкана, він і досі є небезпечним. Фудзі — вулкан із норовом, його виверження регулярно відбувалися впродовж багатьох століть.

Науці відомо вісімнадцять вивержень Фудзі. Під час одного з них, яке сталося в 1707 році, попіл засипав усі будівлі й вулиці Токіо, до якого від Фудзі цілих сто кілометрів!

Для японців Фудзі — святе місце

Долина гейзерів

Здається, що вчені вже давно вздовж і впоперек дослідили нашу планету, проте у природи завжди є дива, про які ми ще майже нічого не знаємо. Так, одне з природних чудес світу було віднайдено зовсім випадково вже у XX столітті, у 1941 році. Тоді геологічна експедиція побачила дивовижне видовище: величезний струмінь пари й гарячої води несподівано здійнявся в небеса, вирвавшись із кам'яної ущелини! Це був один із гейзерів відомої тепер Долини гейзерів, яка розташована на півострові Камчатка.

Гейзер — це потік гарячої води й пари, що накопичуються в підземних тріщинах. Тиск змушує воду закипати, і тоді потужний струмінь пари розриває земну поверхню, викидаючи нагору гарячий фонтан. Над землею стелиться густа пара із запахом сірки, і навколо стоїть неймовірний гуркіт, свист, шипіння та булькіт.

Окрім Камчатки, гейзери зустрічаються на нашій планеті тільки в трьох місцях: в Ісландії, на річці Єллоустон у США та в новозеландській долині Роторуа. Кожний із гейзерів має своє ім'я і свій характер: одні можуть вибухати кожні 10 хвилин, а деякі — тільки один раз упродовж шести годин.

Гейзери — небезпечні. Приміром, під час вибуху гейзера Велетня протягом однієї хвилини вгору здіймається струмінь окропу загальною масою 30 тонн!

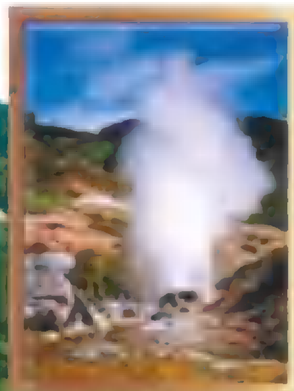

У Камчатській долині розташовані понад 20 гейзерів

Озеро дьогтю

Озеро дьогтю займає площу 45 гектарів

У 1498 році під час однієї зі своїх видатних морських подорожей Христофор Колумб відкрив нічим не примітний на перший погляд острів Тринідад. Проте, як з'ясувалося пізніше, тут причаїлась велика загадка!

Серед шумливої зеленої рослинності на Тринідаді знайшли озеро. Але води в ньому не було. Чорну лискучу масу з густим ядучим запахом — ось що воно являло собою. Його поверхня, здавалося, була твердою й могла витримати дорослу людину. І якби не бульбашки та невеличкі хвильки, що з'являлися час від часу, узагалі було б важко говорити про те, що це озеро.

Згідно з легендою місцевих жителів, на Тринідаді жило плем'я індіанців чайма. Якось представники племені скоїли жахливий гріх — приготували їжу з птахів колібрі, яких вважали священними. Боги розгнівалися на індіанців і прокляли місцину, на якій вони жили. На місці проклятого поселення й з'явилося озеро дьогтю.

А в учених є своя теорія. Вони припускають, що близько 50 мільйонів років тому тіла тварин розкладалися на смоли на морському дні. Згодом стався зсув земної кори, через що смоли наблизилися до поверхні. Промені сонця зробили їх густими й тягучими. Саме так і утворився дьоготь.

Схожий на чорне багно вміст озера не раз допомагав людям. Дьогтем змазували щілини своїх кораблів мореплавці, а в наші часи із цього природного асфальту роблять покриття для доріг.

Незважаючи на те, що дьоготь постійно вичерпується, на його місці доволі швидко з'являється нова масляниста маса. І це при тому, що глибина озера становить лише близько 80 метрів.

Водоспад Анхель

Потік води, який рухається, виблискуючи на сонці, а потім зненацька з гуркотом падає вниз, оповитий хмарами дрібних крапельок, зачаровує. Ці бурхливі потоки можуть розрізати навіть тверду скелю, тому люди шанували їх із давніх-давен. Часом їм навіть поклонялися й вірили, що саме тут живуть всесильні духи води.

Якщо ви бажаєте помилуватися найвищим у світі водоспадом, то вам доведеться здійснити мандрівку до Південної Америки, країни Венесуели. Там, у гористій місцевості, можна побачити річку Кароні. Вона досить довго біжить по гірському плато, а потім на стрімкому урвищі вся маса води, зібрана під час тривалої мандрівки, розбурханим потоком падає вниз. Щоб досягти озера, яке лежить біля підніжжя скелі, вода пролітає 970 метрів, тобто майже кілометр!

Величезна біла хмара бризок огортає густою туманною завісою гори, з яких летить водоспад Анхель. Місцеві племена індіанців, спостерігаючи за немовби поглинутими димом скелями, думали, що там живуть злі духи. Вони навіть називали ці скелі Ауян-Тепуї, що в перекладі з місцевої говірки означає «Гори диявола».

Свою теперішню назву водоспад одержав на честь американського пілота Джиммі Енжела. Іспанською мовою Енжел звучить як Анхель. Здійснюючи складний і небезпечний переліт, Джиммі сподівався знайти золото, натомість знайшов найвищий у світі водоспад, що назавжди прославив його ім'я.

Індіанці називали цей водоспад Чурун-Меру, а наприкінці 2009 року президент Венесуели Уго Чавес перейменував його на Керепакупаї-Меру

Великі північні фіорди

Тисячі років тому льодовики розпочали свій наступ на материки. Просуваючись крізь скелі, льодовик ламав їх, залишаючи після себе ущелини й западини. Поступово ці ущелини наповнювалися морською водою, утворюючи затоки. Саме так з'явилося одне із чудес природи, яке назвали норвезьким словом «фіорд».

Звісно, фіорди зустрічаються не тільки в Норвегії. Ними можуть похвалитися майже всі скандинавські країни: Норвегія, Швеція й Данія. Проте саме в Норвегії зустрічаються найглибші фіорди. Один із них нарекли королем фіордів — це Согне-фіорд, його глибина сягає 1212 метрів.

У короля фіордів є сусід — Хардангер-фіорд, що славиться дивовижними водоспадами. В одній зі скандинавських легенд ідеться про сімох сестер-красунь. Якось до них прийшов свататися мужній і сміливий вікінг. Сестри запропонували йому обрати одну з них і принести наступного дня своїй обраниці фату. Проте вони були такими вродливими, що наречений розгубився, бо не знав, кого ж йому обрати. Так він і застиг на місці, обернувшись на бурхливий водоспад, який стали називати «Мужній наречений». Поруч із ним у хмарах бризок вирує водоспад «Фата нареченої», а навпроти дзюркочуть сім струмочків, так, ніби сестри, які не дочекалися судженого, обернулися на водоспад «Сім сестер».

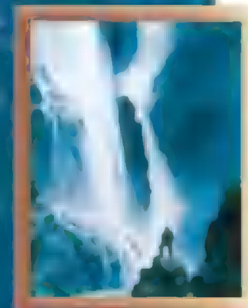

Водоспади Хардангер-фіорда

Король фіордів — Согне-фіорд

Долина пам'ятників

Природа часом створює найдивовижніші скульптури. Одну з таких «галерей» можна побачити на південному заході США, де розташоване фантастичне видовище — Долина пам'ятників.

Двісті п'ятдесят мільйонів років тому цю місцевість вкривало море. Поступово пісок на його дні перетворився на піщаник. Спливав час, земна кора продовжувала свій рух, через який колишнє морське дно опинилося на поверхні, оголивши піщаник перед сонцем, вітрами, морозами й дощами. Ці природні інструменти й створили справжнє чудо: вони вирізали з піщаника цілий світ, у якому людина з фантазією легко може побачити все, що тільки їй заманеться.

Замки й храми з вигадливими колонами, височезні шпилі веж із дивовижними відтінками коричневого й червоного піщаника, що змінює свій колір під промінням вранішнього й призахідного сонця,— саме таким видовищем вітає Долина пам'ятників своїх гостей.

Природа потрудилася на славу: часом висота гігантських пам'ятників сягає трьохсот метрів! Такою, приміром, є Скеля-замок, прикрашена зубчастими башточками, ніби справжній середньовічний замок.

У жодній точці планети немає такої розмаїтості форм, такої бурхливої фантазії, яку виявила природа тут, створюючи шедеври з простого піщаника. Засмучує тільки одне: матеріал, з якого створено ці чудеса, дуже крихкий, тож величні замки й колони поступово руйнуються.

Кожна неповторна скульптура має назву, яка вказує на те, що саме вона найбільше нагадує

Ніл

Життєву силу Єгипту дає ця дивовижна ріка, яка є однією з найдовших у світі — її довжина становить 6500 кілометрів. Саме тому Ніл вважають царем річок.

Для стародавніх єгиптян Ніл був божеством, а головним святом був період його розливу. Єгиптяни вірили, що поблизу найвіддаленіших порогів, серед неприступних скель є величезна печера, де живе всемогутній бог Нілу — Хапі. А печеру, з якої витікає ріка, охороняє грізний змій. Він може контролювати водний потік, стискаючи Ніл своїми кільцями. Щоб наповнити ріку водою й задобрити божество, єгиптяни влаштовували численні свята й приносили великі жертви богові Хапі.

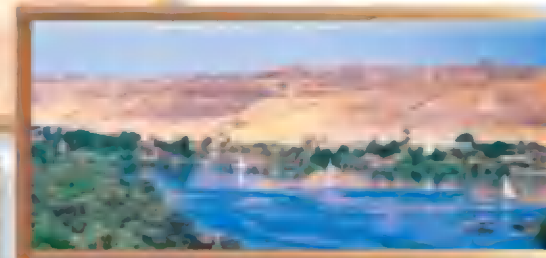

Цар річок з усіх боків оточений спекотною пустелею (дельта Нілу із супутника)

Ніл розливався у вересні, тоді вода повністю затоплювала долину ріки. А після спаду води поля отримували найцінніший подарунок — річковий мул. Кращого добрива годі було шукати, тому єгиптяни відразу ж починали посів. На родючому ґрунті посіви швидко зеленіли, даючи їжу численним синам Єгипту.

Ніл може змінювати своє «вбрання». На кілька днів протягом року його вода стає зеленою — через дрібні водорості розпочинається «цвітіння». Це спричиняє чимало проблем, оскільки таку воду вже не можна пити. Але незабаром Ніл знову змінюється. Після прибуття води він стає... криваво-червоним! Цей час називають «періодом Червоного Нілу». Секрет полягає в тому, що у воді підвищується концентрація червоного мулу. Саме цей мул згодом стає ідеальним добривом.

Ніагара

Увесь світ знає про бурхливий потік неймовірної краси — Ніагарський водоспад. Існують вищі за нього водоспади, деякі з них мають більшу кількість потоків, але найвидовищніший з них усе ж таки Ніагарський. Цікаво, що одна частина славнозвісного водоспаду належить Канаді, а інша — землям Сполучених Штатів Америки. Ріка Ніагара несе води славетних американських озер, неймовірна маса води падає зі скель, прокладаючи собі шлях з озера Ері до озера Онтаріо.

Ніагарський водоспад складається з двох частин, кожна з яких по-своєму приваблива. Підковоподібний водоспад вражає силою й неймовірним гуркотом, який чутно на багато кілометрів довкола. Через цей гуркіт його часом називають «Громовержцем». Власне кажучи, і саме слово «Ніагара» у перекладі з говірки ірокезів означає «гуркітлива вода». Частина водоспаду описує дугу завдовжки 792 метри!

Американський водоспад менший за довжиною, проте вищий на десять метрів. Він утворює прямий потік завдовжки приблизно 300 метрів, що значно краще відкритий для споглядання, адже милуватися підковоподібним водоспадом заважають бризки води, які застеляють собою геть усе. Ніагарський водоспад існує вже близько десяти тисяч років, проте

Американський водоспад

Канадський бік Ніагари чудово облаштований для спостерігачів

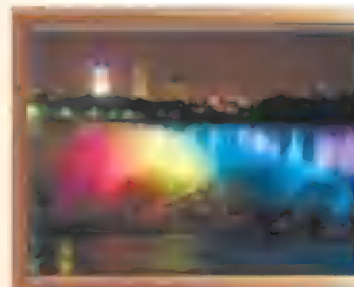

Ніагара поступово розмиває край урвища, з якого водоспад обрушується вниз. За рік розмивається близько метра землі. Тож зараз це чудо природи перебуває під серйозною загрозою.

Американський водоспад уночі підсвічують різнокольоровими прожекторами, що робить враження від побаченого незабутніми

Саргасове море

Це дивовижне море без берегів, що лежить у Північній Атлантиці, іще з часів плавань Колумба мало недобру славу серед мореплавців. Ходили чутки, що тут гинуть кораблі, потрапляючи в підступні пастки. І хто б міг подумати, що винуватцями всіх цих чуток є звичайнісінькі водорості — саргасуми.

Підступні водорості саргасуми

Вода тут майже не рухається, проте залишається чистою. А завдяки тому, що кордони Саргасового моря утворені теплою течією — Гольфстрімом, вона ще й тепла. Водорості займають фактично весь простір цього дивовижного теплого «басейну», часом здається, що частину океану вкрито зеленим килимом. Довге листя саргасума тримається на плаву завдяки великій кількості бульбашок повітря — через це водорість нагадує виноградне гроно, звідси й походить назва цих рослин, адже в перекладі з португальської «саргасо» означає «гроно винограду».

Ще однією загадкою, що стосується східних вод Саргасового моря, є славнозвісний Бермудський трикутник. Так моряки охрестили місце, окреслене умовними лініями між Бермудським архіпелагом, островом Пуерто-Ріко та півостровом Флорида. Слід сказати, що не лише кораблі й пароплави, а навіть літаки, пролітаючи над цим місцем, ризикують зникнути за найзагадковіших обставин. І скільки вчені не намагалися розгадати таємницю трикутника, їм не вдалося зробити цього й до сьогодні.

Гольфстрім

Просторами Атлантичного океану, від Мексиканської затоки до полярних морів, мчить справжнє чудо природи — річка без берегів, вода якої несе до узбереж Північної Європи тепло. Ця тепла течія одержала назву Гольфстрім. Вона є одним із найвагоміших факторів формування клімату низки країн, адже температура її поверхневих вод сягає 30 й більше градусів за Цельсієм.

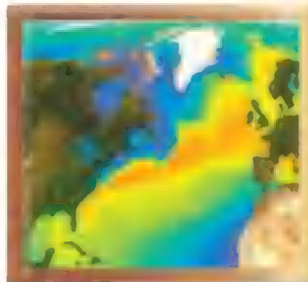

Теплий Гольфстрім позначений жовто-гарячим кольором

Гольфстрім можна побачити серед океану завдяки його яскраво-синьому кольору. Річ у тому, що вода з великою концентрацією солі має синій відтінок, а Гольфстрім містить у собі ще більшу кількість солі, ніж океанські води.

Гольфстрім став відомим ще за часів мандрівок Христофора Колумба. Його кораблі, що прямували до Нового Світу, виявили дивну течію в 1492 році. Уявіть собі подив бувалих моряків, коли при попутному вітрі, що надимав вітрила, корабель несподівано починав плисти в протилежний бік! Утім, щойно загадку було розгадано, мореплавці стали вміло користуватися потужними силами течії — вона допомагала прискорити повернення до Європи.

Наукова характеристика Гольфстріму з'явилася тільки в 1770 році. Її автором став учений Бенджамін Франклін, завдяки якому течія одержала назву, а мореплавці — першу карту, де був позначений її маршрут.

Часом такі послання допомагають дізнатися про долю зниклих кораблів

Гольфстрім з давніх-давен використовують ще й для пересилки послань у пляшках. Такою «морською поштою» користувався й сам Колумб. Коли один із його кораблів, «Санта-Марія», зазнав аварії, він вклав у барильце послання про це. Шкода лишень, що лист великого мореплавця був знайдений поблизу Гібралтара більш ніж за 350 років після відправки, аж у 1856 році.

Амазонка

Коли іспанці завойовували території Південної Америки, їм довелося мати справу з дивним племенем жінок-воїнів, які вправно стріляли з лука і дали гідну відсіч ворогам. Саме вони змусили конкістадорів згадати давньогрецькі міфи про безстрашних амазонок. Тож і річку, на якій відбувався бій, іспанці нарекли Амазонкою.

Тим часом місцеві індіанці називали Амазонку Парана-Тінг, що в перекладі з їхньої говірки означає «Королева рік». І це насправді так — Амазонка вражає королівськими розмірами, силою й красою. Найбільша річка планети має довжину понад сім тисяч кілометрів і несе у собі п'яту частину всієї прісної води світу!

Особливістю Амазонки є водні буруни, що з'являються зовсім несподівано й мчать із дивовижною швидкістю, перекидаючи все на своєму шляху. Ці вали утворюються під час зіткнення течії ріки з приливною хвилею. Інколи здіймається стіна води заввишки понад п'ять метрів!

Амазонська низовина — царство боліт і джунглів. До речі, тропічні Амазонські ліси — це один із головних постачальників кисню для нашої атмосфери, саме тому їх часом називають «легенями планети».

У королеви рік безліч підданих, завдяки їй живуть понад дві тисячі видів риб! Тут зустрічаються скати, акули, річкові вугри й — гроза Амазонських вод — піранья. На вигляд ця рибка не дуже велика, проте вона є власницею найгостріших зубів і неймовірного апетиту. Зграя піраній за лічені хвилини може залишити від величезної туші кабана лише кісточки!

По Амазонці спокійно плавають морські кораблі, адже її глибина часом сягає сотні метрів

Кіліманджаро

У серці Східної Африки, серед безмежних, випалених нещадним сонцем саван, гордо височить гора із блискучою білосніжною шапкою! На місцевому наріччі, суахілі, горду красуню так і називають — «Блискуча гора», або Кіліманджаро.

Ця таємнича гора утворилася з трьох давніх вулканів, які немовби зрослися. Найстарший із них, Шіра, лежить на захід від основної гори, другий за віком — вулкан Мавензі, розташувався на сході. А наймолодший і найбільший серед трьох вулканів, Кібо, навіть зараз час від часу пахкає димом, ніби готуючись до майбутніх вивержень.

Серед місцевих племен тривалий час ходили чутки, що вершина Кіліманджаро вкрита сріблом. Що ж до європейців, то вони не могли підкорити Кіліманджаро аж до кінця XIX століття. Лише в 1889 році німецький географ і альпініст Ганс Майєр зміг піднятися на Кібо, а Мавензі була підкорена ще пізніше — у 1912 році. Тільки після цих досліджень науковий світ визнав, що тут, на горі Кіліманджаро, за три градуси до екватора, лежить вічна крига.

Сніжне «срібло» Кіліманджаро

Кіліманджаро — найвища вершина Африки, її висота становить 5899 метрів

Полярне сяйво

Часом люди мають змогу споглядати вражаюче видовище: нічні небеса зненацька немовби спалахують. Грайливі веселки забарвлюють небо в червоні, жовті, фіолетові й зелені кольори — складається враження, ніби дивишся в калейдоскоп. Це явище називають північним сяйвом.

Найяскравіші кольори північного сяйва можна спостерігати поблизу полюсів планети, в Арктиці та Антарктиці. Але у середні віки це чудо часом розфарбовувало навіть небеса над Європою. У літописах, які розповідають про Льодове побоїще, битву Александра Невського з лицарями-хрестоносцями, ідеться про те, що в небі над Чудським озером з'явилося сяйво у вигляді вогненних списів і стріл. Тоді воїни Александра, гадаючи, що сам Бог на їхньому боці й що Він покликав своє небесне військо їм на допомогу, здобули блискучу перемогу.

Небесна гра світла довгий час залишалася загадкою для людей. Цей дивний феномен удалося пояснити тільки у XX столітті. Коли на Сонці відбувається спалах, у космос потрапляє сила-силенна частинок, що мчать зі швидкістю світла. Під дією магнітного поля Землі частинки змінюють траєкторію руху й зіштовхуються із частинками земної атмосфери. Під час такого удару передається електричний заряд. Коли частинка позбувається заряду, вона починає світитися! Магнітне поле нашої планети впливає на рух космічних частинок і спрямовує їх до полюсів, саме тому «живі вогники» найчастіше виникають в Арктиці й Антарктиці.

Перелічити кольори всіх вогнів, які вкривають небосхил під час полярного сяйва, майже неможливо

Великий бар'єрний риф

Підпливаючи до берегів Австралії, корабель славетного мореплавця Джеймса Кука зіштовхнувся із несподіваною перешкодою. Корпус було пошкоджено, і лишень після того, як корабель максимально розвантажили, команді пощастило продовжити плавання. Того дня мореплавці мали справу зі справжнім дивом — Великим бар'єрним рифом.

Цей унікальний витвір природи видно навіть з Місяця! Він тягнеться від східного узбережжя Австралії, маючи довжину дві тисячі кілометрів і ширину — п'ять кілометрів.

Великий бар'єрний риф утворений зовні непоказними істотами — кораловими поліпами. Піклуючись про власну безпеку, кораловий поліп будує хатинку-чохол, міцну вапняну трубочку, яка служить йому захистом. За своїм складом «хатинка» нагадує крейду, проте набагато міцніша через вміст хітинових ниточок.

Коралові поліпи розгорнули будівництво Великого бар'єрного рифу мільйони років тому, а сьогодні його масштаби просто-таки вражають уяву. Середня висота рифу становить сто двадцять метрів! Будівництво не припиняється ні на мить, але «хатинки» поліпів ростуть дуже повільно. За рік гілочка корала збільшується всього на п'ять сантиметрів. Форми коралів дуже різні, а часом просто фантастичні, як і їхні кольори.

Корали дуже чутливі до чистоти води, тому там, де вода брудна, вони ніколи не розпочнуть свого будівництва. Кораловий риф є притулком для безлічі молюсків, восьминогів, губок і риб.

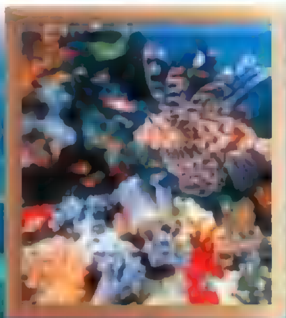

Великий бар'єрний риф — це найбільша архітектурна споруда природи

Сахара

Гарячий і сухий вітер жене хвилі піску, ніби на багато тисяч кілометрів розпростерся золотий океан. Перед нами — Сахара, найбільша пустеля планети. Вона займає територію майже всієї Північної Африки, і лише одна ріка перетинає цю спекотну місцевість — великий Ніл. Води в Сахарі так мало, що в деяких районах дощі не випадають упродовж десяти років, а то й більше! Гаряче стає вже від самого слова «Сахара», адже тільки тут спека може сягати 58 градусів за Цельсієм! Однак протягом дня температура може коливатися в межах тридцяти градусів, тому нічна пустеля доволі холодна.

Найбільшу небезпеку в Сахарі становлять пилові бурі. Часом повітря настільки насичується піском і пилом, що просто неможливо дихати.

Вітри в Сахарі дмуть майже безперервно. Сироко — гарячі бурхливі потоки повітря, які висушують усе на своєму шляху. У Єгипті їх називають хамсинами, від місцевого слова «п'ятдесят», оскільки ці вітри безупинно дмуть цілих п'ятдесят днів.

Зрідка посеред піщаного царства зринають дивовижні зелені острівці — оази. Тут ростуть фінікові пальми й дзюркоче рятівна вода. Але каравани мають пройти неабиякий шлях, перш ніж досягти омріяної оази. Однією з таємничих перешкод на їх шляху є міражі. Здається, ось він — рятівний зелений острівець, ось мерехтить гладінь прохолодного озера! Проте таким видінням не слід вірити — вислизаючи від мандрівників, міражі заманюють їх усе далі й далі від справжнього прихистку.

Піски й просяклі сіллю землі, скелі й рідкісні оази — ось така багатолика пустеля

Маріанська западина

Унікальний жолоб занурюється в надра Тихого океану аж на одинадцять кілометрів. Це Маріанська западина, яку також іменують четвертим полюсом Землі. Адже інколи, окрім географічних полюсів — Північного і Південного, виокремлюють і геологічні: Джомолунгму, найвищу точку планети, і Маріанську западину — найглибшу.

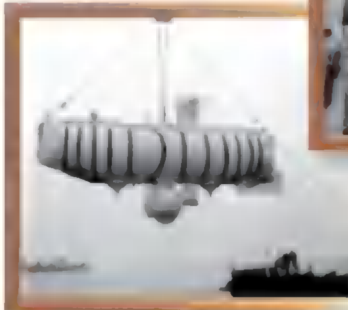

Жак Пікар та батискаф «Трієст» перед зануренням

Важко навіть уявити, з якими труднощами зіткнулися вчені при дослідженні Маріанської западини. Величезний тиск, підвищена щільність і солоність води, низька температура — усе це доводилося враховувати при створенні спеціального обладнання.

Відоме тільки одне занурення на самісіньке дно Маріанської западини, здійснене 23 січня 1960 року Жаком Піккаром та Доном Уолшом у батискафі «Трієст». Учені тоді дізналися чимало дивовижних фактів. Було з'ясовано, що на великих глибинах шари води можуть змішуватися, а отже, поховання ядерних відходів небезпечно робити навіть на таких глибинах, бо колись вони все одно зринуть нагору.

Чи знаєте ви, що...

найдивовижнішими мешканцями западини є крихітні одноклітинні організми. Як з'ясували вчені, їх вік становить майже мільярд років. Імовірно, це найдавніші серед відомих на сьогодні жителів планети.

Також установлено, що на глибині понад шість кілометрів, при нульових температурах і величезному тиску, існують живі істоти! Тут було знайдено восьминогів-мутантів, незвичайних морських зірок, хробаків, довжина яких сягала півтора метра, двостулкових молюсків і голотурій.

Гранд Каньйон

Людині, яка ніколи не бачила ущелину Гранд Каньйон на власні очі, надзвичайно важко уявити всю красу одного з найвеличніших видовищ на Землі. Каньйони й водоспади, печери і яри здаються не зовсім реальними через переливчасті кольори, що весь час змінюються.

Гранд Каньйон лежить в Аризоні між озерами Мід і Пауелл. Неймовірних розмірів провалля створила звичайна річка Колорадо, що протікала тут мільйони років тому. Поступово рух земної кори змусив піднятися річкову рівнину, тож води Колорадо стали врізатися в м'яку породу. Урешті-решт вода проточила навіть граніт та кристалічні сланці, з яких зараз утворене дно каньйону. Сьогодні глибина каньйону така велика, що річка видається мілководною, однак це враження хибне. Колорадо — доволі швидка й сильна ріка.

Провалля каньйону заповнене скупченнями стрімчаків-останців, які тут називають «храмами». Останці справді мають дуже вигадливі форми, тому доволі часто нагадують дивовижні храми, куполи й фортечні мури. Уся ця розкіш має жовтий, рожевий, коричневий, бурий і червоний кольори, залежно від того, на якому шарові ґрунту розташований останець.

Основний каньйон має довжину 365 км, і обидва боки ущелини ніде не поєднані мостами. Приміром, якщо ви хочете дістатися з Норт-Рим-Хедквотерс до розташованого на іншому березі селища Гранд Каньйон, відстань між якими по прямій через каньйон не перевищує 19 км, то вам доведеться подолати дистанцію понад 322 км.

Вода річки Колорадо проточила камінь

Живі чудеса світу

**Будь-яка жива істота — це справжнє чудо.
Тварини, які мешкають на нашій планеті, дуже різні й дивні,
вони завжди викликали в людини захоплення і цікавість.
Не менш цікавим є і світ рослин.**

Морські мешканці

Щоб помилуватися зірками, зовсім не обов'язково чекати вечора й дивитися на небо — зірку можна знайти і на дні моря! Як це не дивно, деякі морські зірки можуть змінювати стать. У юному віці вони є особинами чоловічої статі, однак з віком набувають жіночої. Проте найцікавішим є те, що, аби народити потомство, морській зірці часом достатньо просто поділитися на дві частини! Кожна з таких частин починає жити окремо і врешті-решт виростає в нову зірку. Ця дивовижна властивість відновлення називається регенерацією.

У середні віки, бажаючи наголосити на шляхетному походженні особи, іноді казали: «У неї блакитна кров». Імовірно, у людей вищого соціального стану була дуже світла шкіра, крізь яку просвічувалися блакитні вени, створюючи ілюзію, що кров також блакитна. Проте ще з далекої кембрійської епохи на планеті мешкають істоти, які справді можуть похвалитися кров'ю такого кольору! Це головоногі молюски: восьминоги, кальмари й каракатиці — «аристократи» моря. Їхня кров набуває блакитного кольору через вміст у ній міді, а женуть її по тілу молюсків аж три серця — головне й два додаткових.

Навіть втративши половину тіла, морська зірка не загине

Прикметною рисою головоногих молюсків є чорнильний мішок. Коли каракатиці або восьминогу загрожує небезпека, вони можуть випускати із себе їдучу чорнильну пляму.

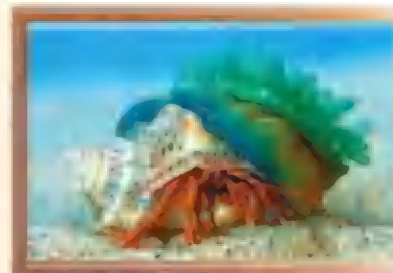

Океан великий, і без надійного друга в ньому не вижити

Морське дно є домівкою й для невеличкого рака-самітника. Більшість його родичів-раків можуть похвалитися міцним панциром з особливої твердої речовини — хітину. А ось раку-самітнику не пощастило — його беззахисне черевце панциром не прикрите. Щоправда, ця істота доволі винахідлива. Рак знаходить мушлю, покинуту колишнім господарем — молюском, і поселяється в ній. Підрісши, він змінює мушлю, оскільки стара стає йому замалою.

Часто цей рак-дивак поселяє у своїй мушлі актинію — одного з представників поліпів, родичку медуз, схожу на барвисту квітку. Прилаштувавши її до своєї мушлі, рак перебуває під надійним захистом, адже жалкі щупальця актинії здатні дати відсіч будь-яким хижакам. Взамін актинія живиться тією самою їжею, яку знаходить рак.

Часто, повертаючись додому з узбережжя, ми намагаємося забрати із собою частинку моря — гарну мушлю. Притулиш цей морський подарунок до вуха — і здається, ніби чутно шум прибою. А колись це маленьке чудо було домівкою для живої істоти — молюска. Деякі мушлі мають цінний секрет. Варто до неї всередину потрапити піщинці, як молюск шар за шаром починає покривати чужорідний предмет перламутром і росте справжня коштовність — перлина! Найбільша в історії перлина належала іспанському королю Філіппу II. Важила вона 6,8 грама, а розмірами не поступалася голубиному яйцю.

Народжені плавати

Неймовірно, але існують риби, які тонуть! Життя цих риб — постійний рух, бо якщо вони зупиняться, миттю підуть на дно, адже природа не наділила їх плавальним міхуром. Акули, скати й химери — ось ці дивовижні створіння. Рухатися хрящові риби змушені ще й через те, що їхні серця не можуть досить швидко забезпечити тіло кров'ю, яка доставляє всім органам кисень. Безперервно пересуваючись, риби допомагають своєму серцю.

Акули, окрім слабкого серця, мають ще й проблеми із зором: вони зовсім не розрізняють кольорів. Натомість нюх у них такий, що їм можна тільки позаздрити! До того ж у цієї риби жахливі щелепи. А от скат володіє більш сучасним арсеналом — для полювання й захисту він використовує електрику.

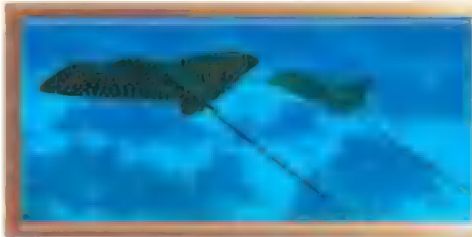

Спеціальні органи дозволяють скатам виробляти напругу до 250 вольт!

Стихія риб — вода, проте, як свідчать археологічні знахідки, летючі риби існували вже 220 мільйонів років тому! Їхні грудні плавці були дуже сильними й широкими, а нижня лопата хвоста видовженою — усе це й допомогло рибам навчитися літати. Сьогодні це вміють робити шістдесят видів риб. Еволюція вдосконалила грудні плавці так, що в деяких летючих риб їхня довжина стала майже такою самою, як і довжина всього тіла. Це дозволяє їм робити півтораметрові стрибки й пролітати над водою близько 50 метрів. Дуже часто летючі риби здійснюють по три-чотири стрибки поспіль, навіть не занурюючись під воду, а лише ковзаючи по її поверхні. У такий спосіб вони можуть пролетіти майже півкілометра.

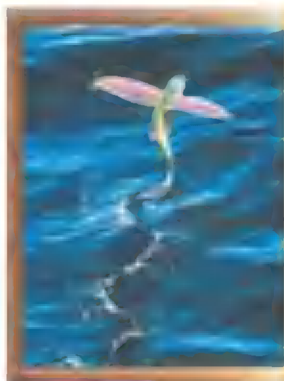

Летюча риба розправила «крила»

Швидкість польоту летючих риб іще під час старту становить 30 кілометрів на годину!

У морських глибинах є і свої рибалки. Ідеться про риб-вудильників. Вони застигають на місці й чекають. Варто одній або кільком рибкам забути про пильність, як вудильник миттю засмоктує разом із водою необережну здобич. Утім здобич ще потрібно приманити — і в цій справі у глибоководних вудильників майже нема конкурентів. Приміром, у Чорному морі можна зустріти дивну рибу, яка називається морський диявол. Для того щоб заманити здобич, морський диявол «придбав» собі «вудку» — спеціальний виріст над пащею. Тонка довга «вудка» звивається, нагадуючи за формою черв'яка, улюблену «страву» риб.

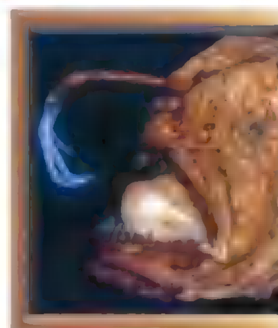

«Ліхтарик»-приманка вудильників змінює кольори

Проте вудильники здебільшого плавають так глибоко, що рибам непросто побачити їхню наживку, тож «рибалки» знайшли дивовижне рішення. Вони випромінюють в оповитих мороком водах світло — кінець їхньої вудки прикрашений «ліхтариком». Секрет у тому, що в заглибленнях шкіри вудильників поселяються бактерії. Переробляючи слиз, вони допомагають протікати реакціям, під час яких випромінюється світло.

Чи знаєте ви, що...

любителями рибної ловлі серед людей є чоловіки. Тим часом у вудильників «вудкою» можуть похвалитися тільки самки. Самці вдесятеро менші від них і навіть не здатні самостійно добувати їжу. Кавалери-вудильники приростають до тіла самки й усе життя живляться за її рахунок.

Акули — жах блакитної безодні

Пернаті дива

Південний полюс — це місце для витривалих і сміливих. Проте кригa й сніги, вітри й льодяний океан не заважають жити тут і вирощувати потомство пінгвінам.

Цей дивовижний птах не літає. Та й крила в нього дуже змінилися, обернувшись на ласти, адже пінгвіни пристосувалися до водного способу життя. Пір'я дуже густе й змазане жиром, тож здатне зберігати тепло тіла навіть у холодній воді. Крім того, тіло пінгвінів має обтічну форму, тому вони чудові плавці. Ці птахи здатні розвинути у воді швидкість до 40 кілометрів за годину, а пірнають вони більш ніж на сто метрів. Узагалі, пінгвін може й злетіти, але тільки тоді, коли вистрибує з води на крижини.

Імператорський пінгвін — справжній імператор Південного полюса

Хоча й говорять, що небо належить птахам, однак відмовилися від такого чудового подарунка природи не лише пінгвіни. Страуси, ківі й казуари колись уміли літати, проте поступово відмовились від далеких перельотів, а потім і взагалі почали просто ходити. Ківі, приміром, не мали наземних ворогів, саме тому політ став для них зайвим. За певний час усе тіло ківі вкрилося легким, волосоподібним пір'ям, а крила майже зникли. Однак сьогодні ці птахи є зникаючими. А довірливого дронта, на жаль, ми вже ніколи не побачимо. Ці птахи також не літали, бо на островах, де вони жили, у них не було природних ворогів. Вони робили гнізда прямісінько на землі. Дронти жили безтурботно, аж доки ці землі не відкрили люди, які стали полювати на птахів і завезли сюди нових тварин, що теж були не проти ними поласувати.

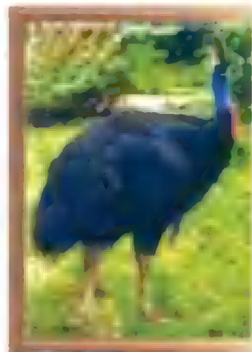

Шоломоносний казуар

Шоломоносний казуар, мешканець Нової Гвінеї,— дуже сильний і важкий птах, який іноді має вагу до ста кілограмів. І хоча крила в казуара нерозвинені, ноги цілком компенсують цей недолік.

Крило страуса майже нічим не відрізняється від крил літаючих птахів. От лишень у цих птахів майже цілком зникла літальна мускулатура. Але сильні двопалі ноги зробили страусів знаменитими в усьому світі бігунами! Неймовірно, та цей майже двометровий птах із вагою понад сто кілограмів здатен пробігти 60 кілометрів за годину!

А найменшою серед усіх пернатих є тропічна пташка колібрі. Деякі екземпляри важать усього-на-всього 2 грами, а їхня довжина від дзьоба до кінчика хвоста не перевищує п'яти сантиметрів. Але якими вигадливими можуть бути ці хвости! Неймовірне оперення яскравих кольорів, прикраси у вигляді китичок та химерних опахал — жоден птах не зможе похвалитися такою красою.

Колібрі живляться квітковим нектаром. Під час їжі пташки не сідають на квітку, а висять перед нею в повітрі. Вони працюють крильцями з такою швидкістю, що очі людини не здатні їх розгледіти. І це не дивно, адже колібрі здійснює до 70 помахів за секунду!

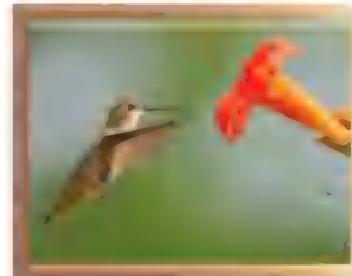

Щоб підтримувати колібрі під час її завислого польоту, серцю пташки доводиться робити близько двохсот ударів за хвилину

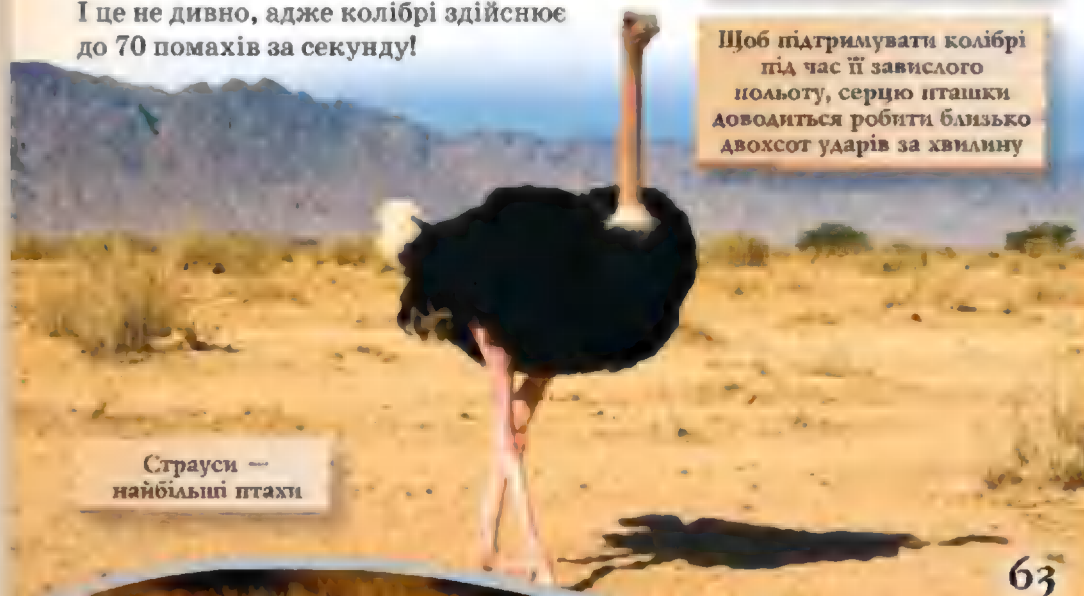

Страуси — найбільші птахи

Вражаючий світ ссавців

Коли Джеймс Кук приплив до Австралії і побачив незвичайну тварину, він запитав у місцевого жителя: «Що це за звір?» Абориген відповів: «Кенгуру!» — це мовою його племені означало: «Я не розумію!» Проте Кук вирішив, що «кенгуру» — це назва дивовижної тварини. Відтоді її так і називають.

Кенгуру належать до дуже давньої й наразі унікальної групи ссавців, які мають сумку. Природа подарувала кенгуру це пристосування через те, що їхні дитинчата народжуються дуже маленькими й слабкими. Крихітка-кенгуреня відразу ж після народження має дістатися до сумки, де розташований сосок із молоком. Ця сумка служитиме немовляті будиночком у наступні шість місяців.

Дивний качкодзьоб

Та на Землі, мабуть, немає дивнішої тварини, аніж інший житель Австралії — качкодзьоб: пташиний дзьоб, перетинчасті лапи, хвіст, ніби в бобра, лишень укритий хутром. Та найдивніше, що самка качкодзьоба має молочні залози, однак при цьому відкладає яйця! Для висиджування яєць ці тваринки будують спеціальні нори на берегах водойм, вистеляючи гніздо листям і травою. Самки висиджують яйця, а потім вигодовують дитинчат молоком.

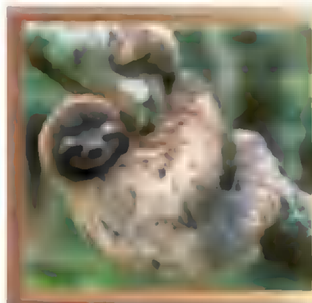
Не впасти з дерева лінивцям допомагають великі й гострі кігті

Лінивець, житель Центральної і Південної Америки,— надзвичайно повільна тварина. Він перетравлює їжу близько місяця, дихає лишень один раз на вісім секунд і навіть у туалет ходить раз на тиждень. Більшу ж частину доби лінивці сплять. Це пояснюється їх харчуванням, адже воно складається з листя, яке важко перетравлювати. Пересуваються лінивці також дуже повільно, та й то лишень у разі крайньої потреби. Якщо їм ніщо не загрожує, вони майже весь час висять на гілці дерева.

Повільність лінивців просто вражає. Вони настільки нерухомі, що в їхньому хутрі починають з'являтися синьо-зелені водорості. Але лінивців це цілком улаштовує, бо через них тварина набуває зеленкуватого кольору, що допомагає їй маскуватися.

Океанські велетні — кити

Сучасні водні ссавці — кити, кашалоти, дельфіни й ластоногі — мають схожі риси. Усі вони дуже великих, часом гігантських розмірів. Річ у тому, що тварини з великою масою не так швидко втрачають тепло, як маленькі. Також, щоб витрачати якомога менше тепла, підкорювачі океану запасаються товстим шаром підшкірного жиру.

Більшість водних ссавців оснащені для полювання передовими технологіями — ультразвуковими локаторами! Кити й дельфіни за допомогою ехолокації можуть не тільки зрозуміти, де перебуває риба, а й визначити глибину. Деяким дельфінам ехолокація майже цілком заміняє зір, а також служить для спілкування одне з одним. Кити, дельфіни й кашалоти завжди поспішають на допомогу своїм родичам, якщо отримують від них сигнал небезпеки. Пораненого або хворого товариша підтримують на поверхні, адже всі водні ссавці дихають легенями.

Кенгуру — мешканець Австралії, тут так люблять цю тварину, що її зображення є навіть на гербі країни

Другий хліб

Упродовж кількох століть жителі Індії намагалися боротися зі страшною хворобою, яка отримала назву бері-бері. Людина із цією недугою потерпала від сильних судом. Ніхто, навіть найкращі лікарі, не знав, що спричиняє хворобу. Серед людей почали ходити чутки, ніби це кара для жадібних багатіїв, адже, як не дивно, хворіли на неї тільки заможні люди.

Чи знаєте ви, що...

цей диво-годувальник корисний не тільки як їжа. Із рисової соломи виробляють щонайтонший папір, капелюхи та інші плетені вироби.

Таємницю давнього прокляття лікарям пощастило розгадати лише у XX столітті. Як з'ясувалося, бідних людей рятувала дивовижна рослина — рис. У його оболонці міститься дуже цінний вітамін B_1. Для багатих людей рис спеціально шліфували. Звісно, відполірований рис значно краще виглядав у стравах і довше зберігався, але, позбавлений вітаміну, він уже не міг допомагати людям. Це була така собі ведмежа послуга багатства.

Численні пагорби країн Південної Азії до останнього клаптика розрізані рисовими терасами

Саме з Індії, Китаю, Ірану розпочинався шлях світом цієї диво-рослини, однак сьогодні вона годує не тільки Схід. До Європи інформація про неї прийшла разом із Александром Македонським. Рис знали і в Стародавній Греції, його вживали єгиптяни й римляни, він навіть дістався до Північної Африки. Пізніше рис розвезли по всьому світу іспанці. Завдяки їм він потрапив до Північної Америки. Зараз рис можна зустріти і в Південній Америці, і навіть у далекій Австралії.

Рослинний бутерброд

У природі існують дерева, здатні здивувати своїми незвичними плодами. Приміром, хлібне дерево. На його гілках ви не побачите булочки й тістечка, але прогодувати людей воно може не гірше за пшеничне поле. Батьківщина хлібного дерева — Полінезія, а відомі ці харчові рослини тропіків ще з часів Стародавньої Греції.

За рік на дереві достигає понад сімсот «хлібин»!

Хлібні дерева — вічнозелені рослини, вони дають плоди майже цілий рік, роблячи перерву не більше ніж на три місяці. На них відразу утворюються і квіти, і плоди із солодкою м'якоттю, що схожі на великі коричневі дині, вкриті шишками.

Коли плід дозріває, його готують: печуть, варять, смажать. До речі, за смаком він схожий на картоплю. Плоди можна також сушити, запікати в золі й навіть їсти сирими.

Але це ще не всі сюрпризи, які приготували дерева. Чи чули ви щось про ковбасне дерево? Воно росте в тропічній Африці та на Мадагаскарі. На його гілках висить безліч дивовижних плодів буруватого кольору довжиною понад 0,5 метра, які нагадують ковбасу, — звідси й походить назва дерева. Темно-червоні квіти ковбасного дерева розкриваються ввечері й квітнуть уночі. Звісно, комахи у цей час уже сплять. Проте це дерево квітне не для комах, а для кажанів — саме вони його і запилюють.

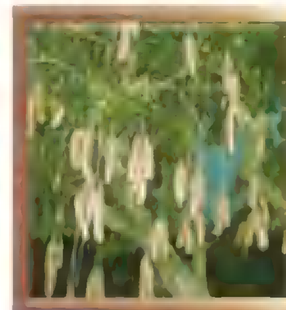

Ковбасне дерево

Прикрим є те, що, на відміну від плодів хлібного дерева, плоди ковбасного — неїстівні. Ні люди, ні тварини їх не вживають. А шкода. От якби можна було взяти плоди хлібного й ковбасного дерев і приготувати з них дивовижний бутерброд!

Зелені мисливці

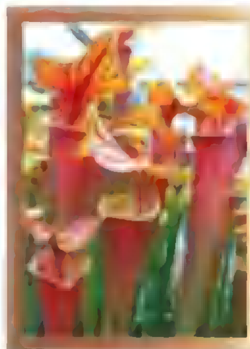

Ненажерлива сараценія

Серед рослин зустрічаються справжні мисливці. Проте полюють вони на комах. За мільйони років рослини вигадали безліч хитрих пристосувань, щоб заманити й схопити необачного жука, метелика чи муху. Їхні пастки мають найрізноманітніші форми.

Приміром, сараценія, яка мешкає в тропічних лісах, має листя у формі «глечика». Усередині цих диво-глечиків — дуже густа клейка рідина. І якщо необачна комаха залетить туди, то їй уже нізащо на вибратися назовні. Після цього рослина виділяє особливий сік, який допомагає їй перетравлювати здобич. Схожі яскраві «глечики» має і рослина непентес.

«Щелепи» венериної мухоловки

Однак пастки можуть бути й інакшими. Наприклад, венерина мухоловка приманює мурах яскравими білими квітками. Мураха біжить до квітки по стеблу, але варто їй випадково опинитися на одному з листків рослини — і буде бідоласі непереливки. Венерина мухоловка вміє складати своє листя навпіл, при цьому зубці, розташовані на його краях, змикаються — і з пастки вже не вибратися.

Звабдива росичка

Іще одним віртуозним мисливцем є росичка. Цю рослину можна зустріти на торф'яних болотах. Її листочки прикрашені червоними волосками, кожен з яких закінчується сріблястою крапелькою. Крапельки виблискують, ніби коштовні камінчики, і комахам несила опиратися перед цим звабливим сяйвом. Але муха, яка наважиться торкнутися цієї таємничої крапельки, змушена буде заплатити життям, адже це зовсім не роса, а клей! Лапки комахи миттю прилипають — і росичка розпочинає свою трапезу.

Чудо-квітка рафлезія

Ця дивна квітка так вдало влаштувалася, що для життя їй зовсім не потрібні ані коріння, ані листя. Тим часом у рослинному царстві годі знайти такі величезні квіти, адже дивовижний бутон, розпустившись, може сягати метрової величини і важити понад шість кілограмів!

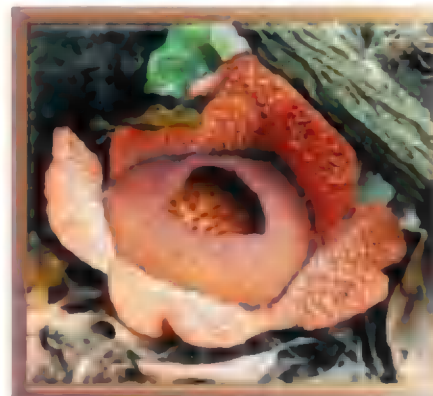

Рафлезія оселилася на островах Суматра, Ява й Калімантан

Рафлезія веде привільне життя, та ще й за чужий рахунок. Річ у тому, що ця рослина — паразит. Вона прилаштовується на ліанах, випускаючи нитки, схожі на грибницю. Ці тонкі нитки проникають до тканин рослини-хазяїна — і рафлезія отримує можливість існувати, використовуючи поживні речовини, здобуті ліаною.

У деревині рослини-хазяїна розвивається й насіння рафлезії. Після того як насіння потрапляє на ліану, її кора починає набухати, утворюючи щось на зразок бруньки, з якої утворюється пуп'янок, що дозріває близько дев'яти місяців.

Стемфорд Раффлз ще й заснував Сінгапур

Квітка рафлезії має п'ять товстих червоних пелюсток, укритих блідими бородавчастими цятками. Вона розквітає лише на три дні й смердить, ніби гниле м'ясо. Місцеві жителі, які добре знають про цю особливість квітки, намагаються позбутися її ще до початку цвітіння. Своїм огидним смородом рослина приваблює гнойових мух, адже вони — її природні запилювачі. Через свій ядучий аромат рафлезія отримала ще одне, не зовсім приємне прізвисько — «трупна лілія».

Науковий опис цієї дивовижної рослини належить офіцерові Стемфорду Раффлзу та ботаніку Джозефу Арнольду. Раффлз і Арнольд назвали квітку на свою честь — Рафлезія Арнольді.

Найвище дерево

Розложисте гілля цього дивовижного дерева — секвої — нагадує величезне шатро. Колись ці велетні росли у багатьох місцях Північної півкулі, тимчасом як сьогодні вічнозелена секвоя росте лише на узбережжях Південного Орегону й затоки Монтерей у Північній Каліфорнії, а гігантську секвою можна віднайти тільки на схилах гір Сьєрра-Невада. Зараз вони охороняються як рідкісні рослини.

Славу найвищого дерева на Землі вічнозелена секвоя завоювала недарма, адже деякі її екземпляри сягають висоти 113 метрів! Гігантська секвоя теж не відстає від сестри, її стовбур виростає до 95 метрів, а щоб його обхопити, знадобиться кілька людей, адже його діаметр може сягати одинадцяти метрів. У стовбурі дерева, що впало, можна збудувати цілий будинок — такі велетенські розміри мають ці дивні дерева.

Деревина секвої дуже цінна, оскільки завдяки унікальному внутрішньому соку вона набуває дивовижних властивостей: її не їдять жодні грибки й комахи. Дереву така особливість украй необхідна, інакше як би секвої змогли прожити кілька тисяч років.

Часом секвої страждають від пожеж, коли в них влучає блискавка. Слід сказати, що пожежа всередині одного дерева може тривати майже місяць. Але навіть після цього секвоя здатна відновитися — стільки життєвої сили в цьому дереві!

У тунелі-арці, прокладеному в стовбурі секвої, може проїхати навіть автомобіль

Трава заввишки сорок метрів

Якщо вам здається, що це неможливо,— познайомтесь із бамбуком. Він справді є травою, більш того, у країнах Сходу його молоді пагони навіть їдять. Загалом у Японії бамбук — священна рослина, у Китаї він є уособленням довголіття, а в Індії — символом дружби.

Ніхто не зможе позмагатися з бамбуком у швидкості росту. Навесні молоді пагони можуть збільшуватися впродовж дня на метр! Такими темпами бамбук продовжуватиме рости близько трьох місяців, після чого врешті-решт зупиниться. Дорослий бамбук протягом свого подальшого життя вже не виросте на жоден міліметр, а його життя триває майже двадцять років.

Квітне бамбук лише раз за все своє існування. Після утворення плодів усі наземні частини рослини відмирають, залишаються тільки кореневища в землі. До речі, коріння бамбука надзвичайно добре укріплює землю, тому його спеціально висаджують на берегах річок, щоб їх не руйнували швидкі течії.

Із бамбука будували житло й плели кошики, робили дивовижні флейти, мости й навіть водопроводи, а в стародавній Японії з нього виготовляли самурайські луки та інші види зброї. Важливим є і той факт, що бамбук не вбирає вологу, а отже, вироби з нього не гниють. Колись цим скористалися жителі Таїланду: будинки їхньої столиці зводили на бамбукових плотах.

Чи знаєте ви, що...

бамбук гнеться, проте зламати його дуже важко. На Сході бамбук порівнюють із людиною, яка схиляється перед труднощами, проте ніколи не поступається їм.

Хоча бамбук є травою, у дорослому віці він усе ж таки нагадує дерево

ЧУДЕСА УКРАЇНИ

Багата на чудеса і наша Україна.
Це й дива, створені самою природою,
і надзвичайні витвори людських рук.

Срібний степ

Тут народжується дивне відчуття: ніби довкола хвилюється море, а хвилі, вкриті срібною піною, котяться все далі й далі. От лишень немає звичного морського гуркоту й повітря сповнене не морською свіжістю, а духмяністю різнотрав'я. Де ж причаїлося це чудо — срібний степ?

Щоб помилуватися ним, потрібно приїхати в Асканію-Нову, біосферний заповідник,що розташований на Херсонщині. Одним із семи природних чудес України вважають ковилові степи, що охороняються тут. Саме через це степ здається сріблястим — бо на вітрі гойдається сиве ковилове колосся. Уся ця краса, можливо, й не збереглася б до наших днів, якби не Фрідріх Фальц-Фейн. Саме він обгородив ділянку свого маєтку, на якій і було започатковано майбутній заповідник. Отож, іще з кінця XIX століття цієї землі не торкалися ані людські руки, ані плуг, ані трактор.

Через ковилове колосся степ здається сріблястим

Настільки великої ділянки заповідних ковилових степів немає на території всієї Європи, тільки тут можна помилуватися такою палітрою, створеною самою природою. Захотілося природі яскравих фарб — от і спалахують в Асканії-Новій барвисті тюльпани, льон та іриси. Велика кількість рослин, які ростуть у заповіднику, є настільки рідкісними, що їх занесено до Червоної книги України, а декотрі з них — узагалі потребують міжнародної охорони. Хтозна, яка б доля чекала на українські ковилу, рябчиків, зозулинець, волошки й тюльпани, якби не захист заповідника.

Перелітні птахи — часті гості заповідника

Утім, прихисток тут знайшли не тільки рослини. Байбаки й ховрашки, лисиці й ласки — степ приймає всіх, він усім дає домівку, їжу й захист. А на одній із ділянок Асканії-Нової живуть навіть дикі олені, бізони, лані, коні Пржевальського, буйволи — копитні мешканці різних країн і навіть континентів. Тут для них створені найсприятливіші умови, що нагадують про домівку. Також на українській землі прижилися туркменські кулани й африканські антилопи нільгау, гну, канна, зебри та гості з Індії — гаяли.

У заповіднику також спиняються й вічні мандрівники — перелітні птахи. Журавлі, гуси й качки — часті гості Асканії-Нової.

Якщо вам пощастить відвідати ці дивовижні місця, пам'ятайте, що тут урятовано безліч дітей Матері-Природи, від крихітних комах до великих ссавців. І те, що людина здатна зберегти це життєве розмаїття, так само справжнє чудо.

В Асканії-Новій для копитних — справжнє роздолля

Дністровський каньйон

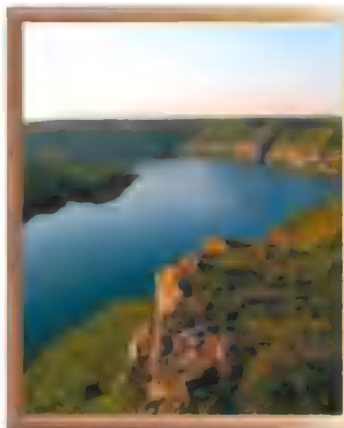

Гори настільки близько підступають до ріки Дністер, що утворюють каньйон

Хочете потрапити до дивовижного каньйону, на дні якого звивається ріка, де можна побачити рідкісні гірські породи, гроти й печери, помилуватися водоспадами? Таким каньйоном може похвалитися Україна — ідеться про Дністровську долину.

Води Дністра славляться з давніх-давен. Його знали і стародавні греки, і римляни, і навіть турки. Кожен із цих народів називав ріку по-своєму, своє ж сучасне ім'я Дністер отримав за часів Київської Русі, і означає воно «швидка вода». Але найцікавіше, що на його берегах археологи знайшли залишки однієї з найдавніших в Україні стоянок первісних людей, що належить до часів раннього палеоліту, а це — близько трьохсот тисяч років тому!

Шлях Дністра є доволі довгим — вода пробігає понад тисячу триста кілометрів, мандруючи відразу чотирма областями України: Вінницькою, Івано-Франківською, Тернопільською та Хмельницькою. Місцями ріка досить бурхлива — у середній течії утворюються гранітні пороги. Зриваючись із кручі, вода народжує водоспад, б'ючись об скелясті береги — печери. Саме в цих печерах колись давно жили ченці, правлячи служби у своїх кам'яних келіях.

Тут навіть дотепер можна знайти найдавніші пам'ятки культури, що належать різним народам. Залишки колись потужних фортець і руїни величних замків, монастирі й церкви, знахідки давньої трипільської культури — усе це робить Дністровську долину дуже важливою для культурної спадщини не лише України, а й усього людства.

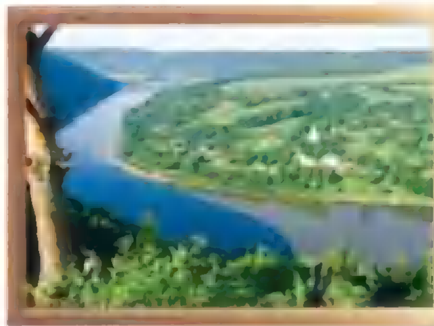

Гранітно-степове Побужжя

Історія запорозького козацтва нерозривно пов'язана з Побужжям, адже саме там розташовувався славетний острів Гард, один із найпотужніших центрів Запорозької Січі. Береги Бугу мають безліч назв, які їм дали козаки: Гайдамацька балка, Острів козака Мамая, скелі Турецький стіл та Філін. Уже у XVIII столітті на островах Бугу було засновано табір гайдамаків — Гайдамацьку Січ.

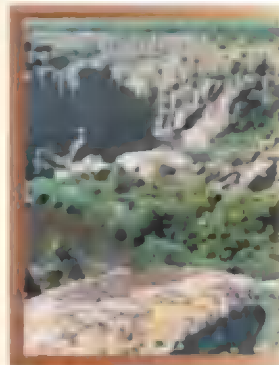

Окрім славного козацького минулого, тутешні місця можуть пишатися справжньою перлиною України — долиною ріки Південний Буг, мистецьким витвором природи.

Стрімкі пороги з бурхливою течією ваблять до себе спортсменів та людей, які шукають гострих відчуттів. Ученим тут теж є чим зайнятися: саме в цьому районі на поверхню виходить надзвичайно важливий кристалічний щит. Досліджуючи шари кристалічних порід, можна робити висновки про виникнення й рух континентів, а також особливості суходолу.

А історія цих місць не залишає байдужим майже нікого. Тут, між селами Мигія та Олександрівка, було виявлено близько сотні археологічних пам'яток. Найрізноманітніші епохи та народи залишили свої сліди в районі Побужжя: на цих землях колись жили кімерійці, сармати, скіфи, давні слов'яни й навіть римляни. Щоб урятувати безліч рідкісних тварин і рослин, які зустрічаються лише тут, було створено регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя».

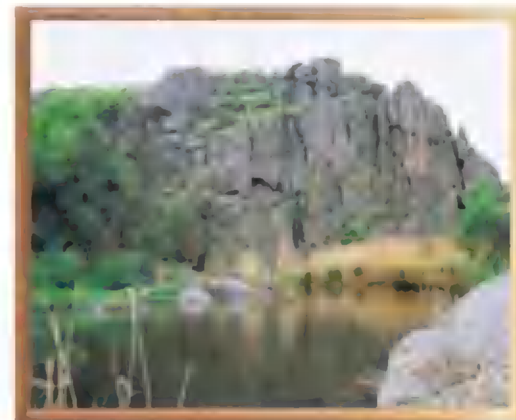

Альпіністи прагнуть відвідати стрімкі скелі мальовничих каньйонів, оскільки це чудове місце для тренувань

Мармурова печера

Наприкінці XX століття одна із груп спелеологів, які досліджували гори Криму, знайшла величезну печеру. Складна система залів і галерей утворювала унікальну за красою єдність. Вигадливі рідкісні кристали, дивовижні візерунки й нарости справляють таке враження, ніби довкола — казковий палац підземного короля. Печеру назвали Мармуровою і створили в ній справжній музей для туристів.

Тут можна відвідати галерею Казок, де за кожним поворотом стежинки ви побачите сталагмітову статую, що нагадує якогось казкового героя. Мільйони років краплі води створювали ці вигадливі фігури.

На любителів історії чекає галерея Тигровий хід — у цьому місці були знайдені рештки велетенського давнього хижака. Такі самі давні скелети інших тварин, поховані під камінням, можна знайти і в Рожевій залі. Склепіння цього дивовижного грота вкривають кам'яні троянди, а стіни прикрашає напливна завіса.

Ажурні ванночки з водою, каскади золотавих напливів, кам'яні водоспади — і це далеко не вся пишнота оздоблення Мармурової печери. Чого варта, приміром, розкіш Люстрової зали, де зі стелі звисають десятки коштовних «люстр»! Укриті кораловими «квітами», часом вони навіть сягають підлоги.

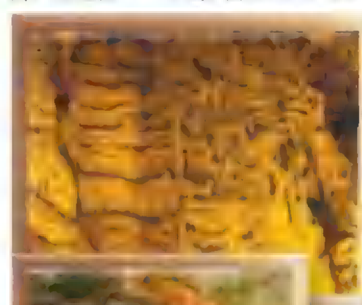

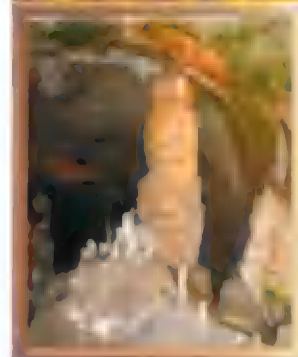

Мармурова печера відома в усьому світі, її визнано однією з п'яти найкрасивіших печер планети

Про Мармурову печеру можна розповідати безперестанку, але словами навряд чи вдасться повною мірою змалювати її вражаючу унікальність і пишноту. Тому це чудо України щороку відвідують тисячі людей.

Чудеса України

Подільські Товтри

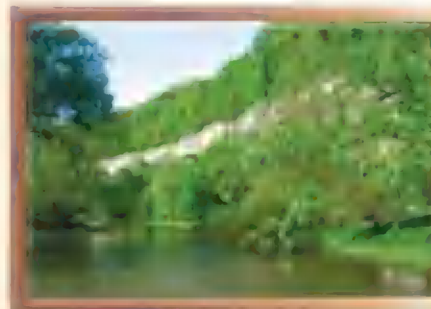

На далекому узбережжі Австралії розташований дивовижний Великий бар'єрний риф. Але схоже чудо — Подільські Товтри — можна побачити в Україні.

Товтри — це колишній бар'єрний риф, але не сучасного моря, а міоценового, тобто з дуже давньої епохи. Працьовиті поліпи будували його неймовірно довго, залишаючи після себе вапняні стіни. Час неабияк змінив місцевість, тож від моря сьогодні маємо тільки залишки прибережних рифів.

Унікальний ландшафт утворюється завдяки рифовим спорудам. Вапняки, що є основою товтрів, протягом багатьох років розмивала вода й розкришував вітер. Тепер завдяки роботі природи тут можна милуватися екзотичними скелями, колонами й стовпами. Усе це надає долинам Дністра, який протікає в цій місцевості, напрочуд мальовничого вигляду. Багатовікові відкладення зробили ще одну дуже корисну справу: у надрах землі з'явилися підземні мінеральні води з дуже цінними лікувальними властивостями. Більш того, кожне джерело дає воду з особливим складом мінералів, а отже, лікувати ними можна різні хвороби.

Велетенське Товтрове пасмо створює особливі умови для збереження рідкісних та реліктових рослин. Серед них є й цінні лікарські види, а понад 300 рослин — ендеміки місцевості, тобто вони ростуть тільки на Поділлі.

Товтри здіймаються над рівниною більш ніж на шістдесят метрів

«Блакитні очі» Волині

В одній із давніх легенд ідеться про те, як місцевий князь поспішив на допомогу другові, покинувши свій замок без захисту. Ворог з'явився як грім серед ясного неба, і замок був узятий в облогу. Тоді дочка князя стала благати небеса, щоб ані замок, ані його мешканці не дісталися ворогові. Щойно слова молитви злетіли з її вуст, як земля розверзлася, і вороги побачили замість замку... озеро! Зараз це озеро має назву Світязь.

Світязь, який називають «українським Байкалом», є перлиною неповторних Шацьких озер і славиться своїми розмірами — воно найглибше в Україні, у деяких місцях його глибина становить 58 метрів. Озеро живиться підземними джерелами, тож вода в ньому прозора навіть на глибині десяти метрів. До речі, вода не тільки кришталево прозора, а й цілюща. Іще в давнину люди помітили, що рани, промиті водою з озера, загоюються значно швидше.

А от для польських красунь воду зі Світязю спеціально до Варшави возили з інших причин: після купання у його воді шкіра ставала еластичною й гладесенькою, ніби шовк. І все завдяки тому, що в ній міститься ще й гліцерин. Шацькі озера, до яких належить і Світязь, виникли понад десять тисяч років тому під час відступу льодовиків.

Чи знаєте ви, що...

сучасні вчені з'ясували, що у воді Світязю міститься срібло. Воно допомагає впоратись зі шкідливими бактеріями в ранах, пришвидшуючи таким чином процес загоєння.

Світязь вабить до себе неповторною красою, за яку його справедливо нарекли «блакитними очима» Волині

Синевир

Жителі Карпат переповідають сумну, проте неймовірно красиву легенду. Колись давно жив у цих місцях багатий граф, який мав доньку. Дівчину звали Синь, адже в її пречудових очах можна було побачити всю красу небес. Але сталося так, що красуня Синь закохалася в простого музиканта — Вира, який полонив її серце чарівними мелодіями своєї сопілки. Вир так само покохав дівчину, і закоханим здавалося, що навіть рідні Карпатські гори не можуть бути міцнішими за їхню любов.

Дізнавшись про вибір дочки, граф страшенно розгнівався. Знаючи, що йому не вдасться погасити цю любов, він наказав слугам убити бідолашного музиканта. Горю Сині не було меж, день і ніч плакала дівчина, стоячи на тому місці, де загинув її коханий. Сльози крапали й крапали, заливаючи все навколо, а Синь тим часом не мала сил, щоб спинитися. Так і поглинула вода двійко закоханих і народилося озеро Синевир.

Посеред озера лежить невеличкий острівець. Кажуть, що коли ступиш на нього й загадаєш найзаповітніше бажання, то воно обов'язково збудеться, особливо Синьовир допомагає закоханим.

Звісно, фантазія народу породжує найдивовижніші образи, проте Синьовир усе одно є найбільшим і найпрекраснішим озером Карпат. Саме тому йому й дають такі поетичні назви, як «Морське Око», «Перлина Карпат» тощо. Завжди величний і спокійний Синевир — чудо України, прозорою водою якого люди приїздять помилуватися з різних країн.

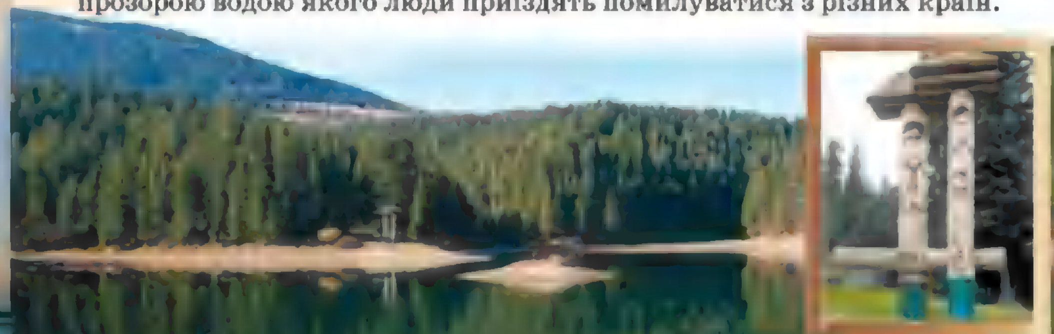

Фігури Сині й Вира на острові посеред озера Синевир

Кам'янець-Подільський

Історія міста-казки сягає своїм корінням XIV століття, коли литовські князі Корятовичі звели на неприступному скелястому острові кам'яну фортецю. Після цього Кам'янець-Подільський перебував під владою Польщі й Туреччини, у різні періоди тут володарювали татаро-монголи, австро-угорці, російські імперіалісти, більшовики й німецькі окупанти. Кожна зміна влади залишила свій відбиток на архітектурному обличчі міста: тут можна побачити і церкви, і ратуші, і костьоли. Зараз на площі 121 гектар можна знайти понад дві сотні визначних історико-архітектурних пам'яток.

Місто-фортеця складається з двох замків, поєднаних між собою мостом. Потреба звести другий, зовнішній замок виникла на початку XVII століття, коли старі стіни вже не могли захищати гарнізон.

Загалом фортеця має одинадцять веж, і в кожної — своя історія. Приміром, найвищу серед них, вежу Кармелюка, названо на честь національного героя, якого тут тричі було ув'язнено. Старіша назва цієї вежі — Папська, оскільки її було збудовано коштом Папи Римського Юлія II.

Також на території музею-заповідника можна побачити величезну колекцію монет, порцелянових виробів, народних вишиванок, ікон і хрестів. Тут є підземелля з камерою катувань і боргова яма, до якої кидали злісних неплатників. Сьогодні туристи кидають до ями монетку — існує повір'я, що після цього людина вже ніколи нікому нічого не заборгує.

Кам'янець-Подільський називають «музеєм під відкритим небом»

Хотинська фортеця

Десять віків тому князь Володимир приєднав до Київського князівства землі від Карпат до Дністра. Місто Хотин стало одним із центрів князівської влади. Хотинська фортеця спочатку була дерев'яною, а у XIII столітті за наказом князя Данила Галицького було збудовано кам'яні укріплення, щоб оборонятися від набігів татаро-монгольських кочівників.

Наприкінці XIV століття Хотин опинився під владою молдавського воєводи Стефана III Великого, а після — під владою турків. Однак мужні жителі не припиняли боротьбу за незалежність. Їм допомагали запорозькі козаки: якось вони під орудою Дмитра Вишневецького, відомого також як козак Байда, захопили фортецю й почали переговори з молдавським володарем про спільний виступ проти турків. Однак через зраду молдавських бояр козацький загін був розгромлений, а Байда страчений.

Пізніше Хотин захопили поляки, потім свої позиції тут удалося зміцнити Туреччині, та невдовзі місто штурмували російські війська і Хотин увійшов до складу Росії.

Завдяки своїй неповторній красі фортеця завжди привертала увагу кінорежисерів. Тут проводили зйомки таких фільмів, як «Три мушкетери», «Стріли Робін Гуда», «Захар Беркут», «Балада про доблесного лицаря Айвенго», «Чорна стріла», «Гадюка», «Стара фортеця», «Ясса».

Хотин виник як фортеця на перехресті торговельних шляхів

Заповідник «Херсонес»

У перекладі з грецької мови «Херсонес» означає «півострів»

На узбережжі Криму збереглися залишки стародавнього міста, чия історія сягає корінням V століття до нашої ери. Житлові квартали, вулиці, елліністичний театр, римська цитадель, християнські церкви — усі ці споруди доволі непогано збереглися аж до наших часів.

Це стародавнє місто було грецькою колонією, заснованою на березі Чорного моря в 422—421 роках до н. е. вихідцями з Гераклеї Понтійської. Протягом багатьох століть воно залишалося потужним економічним, політичним та культурним осередком Північного чорноморського узбережжя.

Тут були добре розвинені архітектура, живопис, ремесла, землеробство й навіть медицина. Високого рівня розвитку досягла також політика — за своєю суттю Херсонес був рабовласницькою республікою, в якій за вищий орган державної влади служили народні збори.

На жаль, доволі часто в історії високорозвиненим містам доводилося потерпати від навал завойовників. Протягом майже всього існування міста херсонеситам доводилося вести війни. У II столітті до н. е. розпочалася кривава й довга війна зі скіфами, під час якої Херсонес був змушений звернутися по допомогу до понтійського царя Мітрідата VI Євпатора. Царські війська допомогли розгромити скіфів, але як наслідок — Херсонесу не вдалося зберегти свою самостійність, і він увійшов до складу держави Мітрідата.

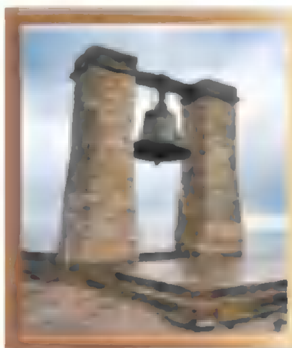

Туманний дзвін

У I столітті до н. е. Херсонес став частиною Римської імперії і втратив демократичну форму правління, а в IV столітті його офіційною релігією стало християнство. Ця подія суттєво змінила архітектурне обличчя міста. Християни безжалісно зруйнували пам'ятники античного мистецтва, до того ж не лише старовинні храми, але й театр. Поступово в місті з'явилося безліч християнських каплиць і церков.

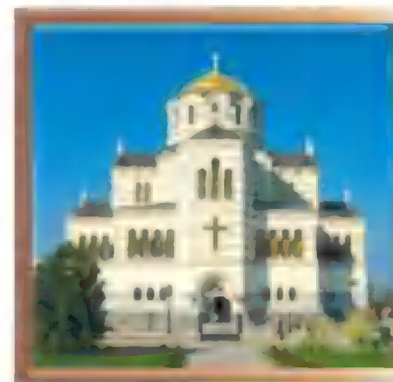

Відновлений Володимирський собор

У V столітті Херсонес увійшов до складу Візантійської імперії. Тим часом зростала воєнна міць Русі. У 988 київський князь Володимир виступив проти Херсонеса, або Корсуня, як його називали слов'яни. Унаслідок цього Візантія була змушена укласти з Руссю повноправний союз, дуже вигідний для Херсонеса, який став посередником у їхній торгівлі.

Згодом, коли могутність Візантії пішла на спад, торговельні шляхи перемістилися до Східного Криму, і це стало однією з причин занепаду економіки Херсонеса. Життя в місті остаточно згасло після чергового набігу кочівників. Дощенту спалений Херсонес так і не зміг відродитися.

Сьогодні територія стародавнього міста є історико-археологічним заповідником. У тутешньому музеї зберігаються понад 200 тисяч цінних експонатів: колекція античних теракот, що зображують Геракла, Діоніса, Деметру й Афродіту, 15 тисяч римських і візантійських монет, а також витвори мистецтва, реміснічі вироби, знаряддя праці й предмети побуту.

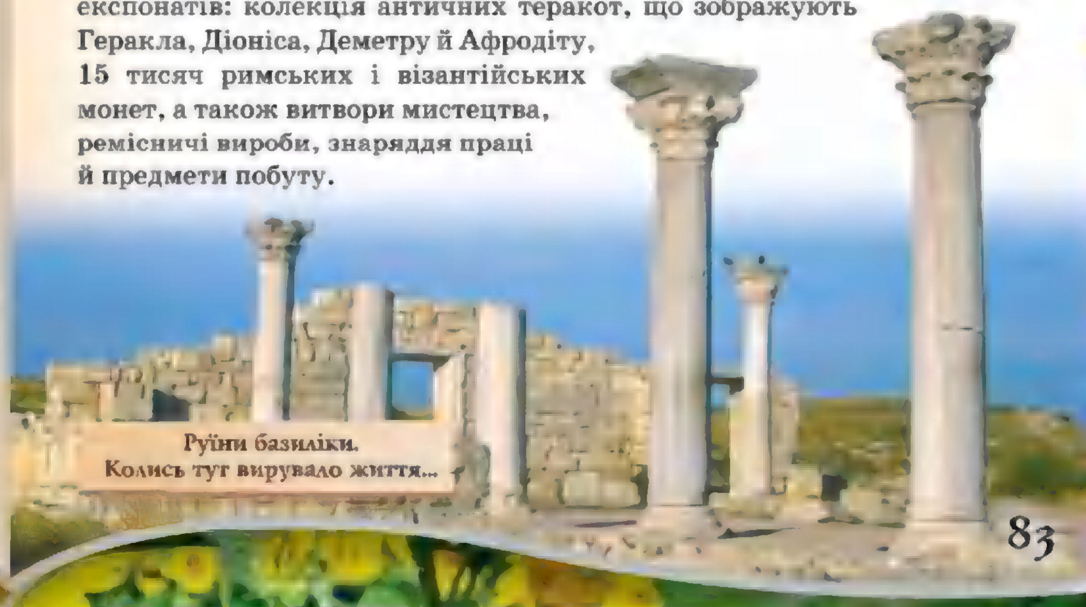

Руїни базиліки.
Колись тут вирувало життя...

Києво-Печерська лавра

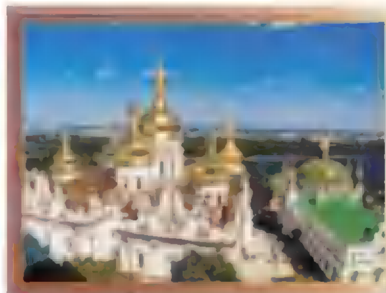

Увінчана багатьма золотими куполами, Києво-Печерська лавра здіймається над Дніпром

У всьому світі Києво-Печерську лавру вшановують як святиню православ'я. Її назва походить від слова «печери», оскільки перші ченці на цій території мешкали саме в печерах. А лавра — це почесна назва, яку дають тільки великим і поважним монастирям.

Монастир було засновано в XI столітті, поступово він розростався і як архітектурний комплекс досяг свого розквіту в XVII—XVIII століттях.

У певний момент Києво-Печерська лавра перетворилася не тільки на духовний, але й культурно-освітній центр. Сюди приїздила велика кількість освічених і поважних людей, яких приваблювали особлива атмосфера цього місця, моральність і подвижництво ченців. Монастир обернувся на своєрідну академію православних ієрархів. Близько 50 її вихованців стали єпископами на різних землях Київської Русі.

Після революції 1917 року все майно монастиря було оголошено надбанням народу, тож до 1930 року його було практично зліквідовано. Величезної шкоди Лаврі завдала і Велика Вітчизняна війна. У 1941 році було зруйновано Свято-Успенський собор, який входив до її комплексу. Але у 2000 році його повністю відновили. У 1990 році XIV сесія Міжурядового комітету ЮНЕСКО зі збереження всесвітньої культурної і природної спадщини визнала Києво-Печерську лавру пам'яткою світового значення.

Чи знаєте ви, що...

саме Лавра відіграла напрочуд важливу роль у розвитку літописання. Тут працювали автор «Повісті минулих літ» Нестор, а також такі відомі літописці, як Никон і Сильвестр.

Софія Київська

Цю пам'ятку архітектури й монументального живопису було засновано в XI столітті за наказом князя Ярослава на честь його перемоги над печенігами. Собор відіграв неабияку роль у нашій історії. У Софії Київській константинопольський патріарх призначав руських митрополитів, тут освячувалося сходження на великокнязівський престол, велося літописання, збиралося народне віче. Тут приймали послів, зокрема й іноземних візитерів, підписували політичні угоди.

При соборі було створено перші в Україні бібліотеку та школу. Величезною цінністю є відомі на цілий світ софійські мозаїки й дивовижні старовинні фрески на стінах. Тут зображено лики святих і портрети князівської родини, сцени з князівського життя. Однак на найбільшу увагу заслуговують давні написи, вирізані на твердих матеріалах. Деяким із них майже тисяча років!

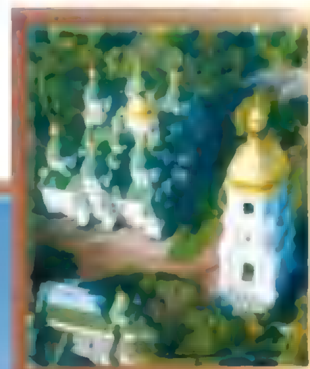

Є підстави гадати, що відвідувачі собору, які знали грамоту, записували тут події, що найбільше хвилювали тогочасних киян. Наприклад, на одній зі стін собору є датований запис про смерть Ярослава Мудрого. Цей запис свого часу розвіяв сумніви щодо справжньої дати смерті князя. Тут також можна знайти записи й про ті події, що не згадуються в жодних офіційних джерелах.

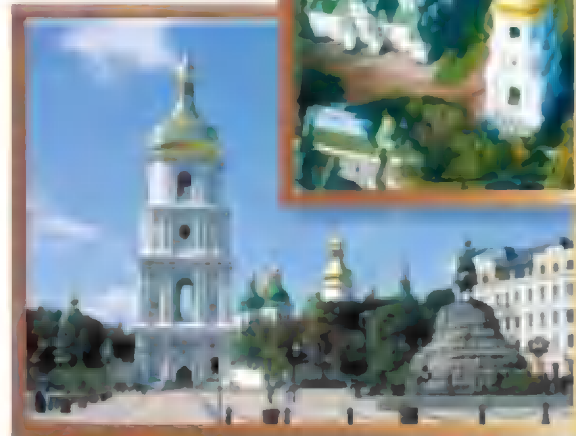

Будівля Софіївського собору — чудо, що прийшло до нас із глибокої давнини

Софія Київська є безпосереднім учасником життя Києва протягом багатьох сторіч. Саме тому вона привертає увагу не тільки віруючих людей, а й тих, хто цікавиться історією та давньою культурою.

Острів Хортиця

Легендарний острів Дніпра — Хортиця — відомий своєю розкішною природою, а також славиться великою кількістю археологічних знахідок від часів скіфів і печенігів аж до часів козаччини.

Існує чимало версій щодо походження назви острова. Слов'яни приносили тут під священними дубами жертви богові Хорсу, тому ми можемо припускати, що слово «Хортиця» має слов'янське коріння. Але існує й грецьке слово «хортос», що означає «галявина», «луки». Проте вірогідніше за все острів так назвали, бо він лежить прямісінько посеред ріки, а «орт», «орта» на мовах більшості народів тюркської групи означає «той, що знаходиться посередині».

Найдивовижнішим природним явищем на Хортиці є мальовничі заглиблення з пологими трав'янистими схилами — балки. Майже кожна з них має власне ім'я. Балки — це своєрідні природні резервації острова. Їхні схили вкриті найрізноманітнішими деревами та іншими рослинами: татарським кленом, дубом, в'язом, чорною й сріблястою тополею, грушею, глодом, бузиною, шипшиною, барбарисом, численними квітами.

Цей острів лежав на одному з найважливіших торговельних шляхів, які пов'язували слов'ян із греками

Хортицю оточують острови й скелі, які також входять до заповідної території. З північного боку височать три скелі: Диван, або Крісло Катерини, названий так на честь російської імператриці Катерини II, Середній і Похилий Стовпи.

Ластівчине гніздо

Історія цього архітектурного шедевра розпочалася в часи російсько-турецької війни. У 1877—1878 роках до Криму приїхав поранений генерал, маючи на меті поліпшити стан свого здоров'я. Він довго обирав місце для свого майбутнього будинку й урешті-решт зупинився на скелі, звідки було видно лише море й небеса. Після смерті генерала будинок змінив кількох господарів, потім його знесли й побудували на тому самому місці дерев'яний замок, який і отримав назву «Ластівчине гніздо».

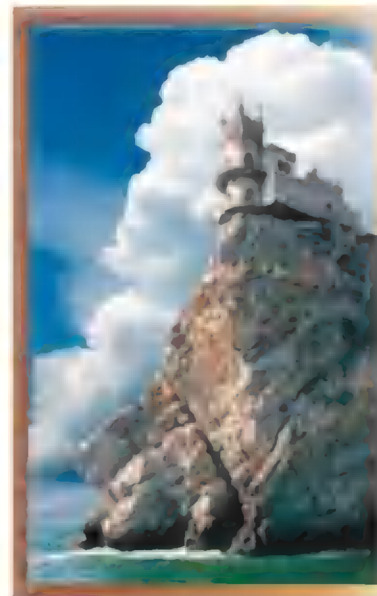

Цей замок, зведений на стрімкій скелі Ай-Тодорського мису, став символом південного берега Криму

Сучасний образ замку — плід фантазії відомого архітектора Леоніда Шервуда. Він створив його на замовленням барона фон Штейнгеля. Коли розпочалася Перша світова війна, барон виїхав до Німеччини, продавши замок купцеві Шелапутіну, який влаштував там ресторан. Однак після приходу до влади більшовиків будівлю переробили на читальну залу будинку відпочинку «Перлина».

Крихітний замок не боявся суворих морських вітрів. Він щасливо пережив навіть потужний 6—7-бальний землетрус 1927 року. Невдовзі потому будинок усе ж таки визнали аварійним і закрили.

Із 1968 року розпочалися роботи з відбудови «Ластівчиного гнізда». Можна сміливо сказати, що після цього замок почав своє друге життя. Його щороку відвідує рекордна кількість туристів, а всередені будівлі зараз розташовано ресторан.

Антонієві печери

В Антонієвих печерах ми поринаємо у світ середньовічного монастиря

Коли Антоній Печерський, один із засновників Києво-Печерського монастиря, приїхав до Чернігова, йому відразу ж припала до душі одна з місцевих гір. У печері цієї гори Антоній і обладнав своє нехитре житло. Саме із цієї печери пізніше розпочалося будівництво цілого монастиря.

Спочатку монастир складався з невеличких підземних приміщень, де ченці здійснювали релігійні обряди і мешкали. Поступово він дуже розрісся. До наших днів зберігся храм пресвятого Феодосія Тотемського, висота якого становить понад вісім метрів — нібито й небагато, коли не зважати на те, що споруда розташована під землею. Але деякі церкви та храми стояли на поверхні, приміром Іллінська церква, де проводили обряд хрещення.

Щоб забезпечити себе цеглою для будівництва, ченці змайстрували кілька спеціальних печей для її випалювання. Ці печі могли давати за один раз понад шість тисяч цеглин.

Під час монголо-татарської навали монастир опинився в дуже скрутному становищі. Його було покинуто, і аж у XVII столітті храми й церкви унікального підземного міста почали ремонтувати й відновлювати. А поруч з Антонієвими печерами, на сусідній горі, було зведено Троїцько-Іллінський монастир із величним Троїцьким собором і величезною, майже шістдесят метрів заввишки, дзвіницею.

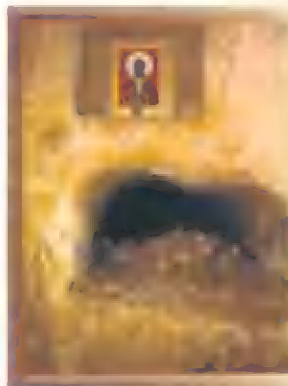

Троїцько-Іллінський монастир та Антонієві печери входять до складу архітектурно-історичного заповідника, і кожен має змогу помилуватися унікальними підземними будівлями — справжнім чудом України.

Замок «Паланок»

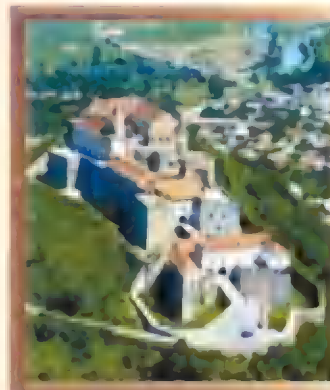

«Паланок» вражав своєю оборонною системою

У місті Мукачеве стоїть старовинний красень-замок, який із давніх-давен мав назву «Паланок». Паланками тоді називали загострені дерев'яні колоди, із яких для захисту від ворогів довкола замку зводили паркан.

Цей величний замок розташований на мертвому вулкані, висота якого становить близько 70 метрів, тож звідси відкривається чудова панорама — і ворогів теж видно як на долоні. Природа й розумно обране місце — усе це настільки добре захищало «Паланок», що під час прямого наступу взяти його було абсолютно неможливо. Замок витримував навіть багаторічні облоги.

Наприкінці XIV століття дерев'яні споруди були перероблені на кам'яні, тож і раніше неприступний «Паланок» став ідеальним місцем для оборони. Потужні стіни, чудовий арсенал — замок впродовж багатьох століть залишався висотою, яку ворогам годі підкорити.

Так тривало до початку XVIII століття, коли під час однієї з найтяжчих і найдовших воєн «Паланок» усе ж таки був узятий. Відтоді в історії замку розпочалася темна смуга: більш ніж на сотню років він обернувся на австрійську в'язницю. Через ці стіни пройшли тисячі ув'язнених, арештованих переважно за політичні злочини.

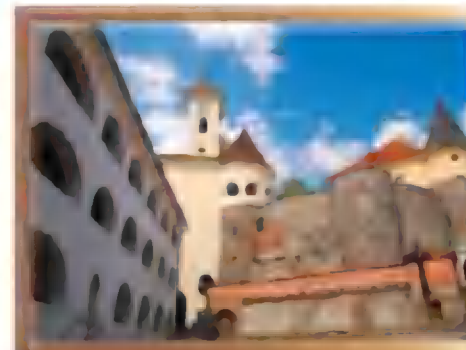

Сьогодні замок вражає своїх гостей неймовірним духом героїчного минулого. Первозданний вигляд будівель сповнює все навколо відчуттям легенди. Дивлячись на «Паланок», розумієш, що стіни цієї неприступної фортеці стоятимуть іще не одну сотню років, зберігаючи в собі нашу історію.

Музей «Писанка»

У місті Коломия існує унікальний, єдиний у світі музей писанок. До речі, і сам музей має форму писанки заввишки 14 метрів, а всередині викладений візерунком із кольорового скла — вітражем. Щоб помилуватися мистецтвом і фантазією українських майстрів, а також більше дізнатися про історію нашого народу, сюди з'їжджаються гості з усієї країни. Річ у тому, що всесвітньовідомі писані яйця не завжди були символом свята Великодня. Їхня історія сягає корінням прадавніх вірувань. Наші пращури вважали яйце символом зародження світу. Пробудження всієї природи відбувається навесні, саме тому вони й стали присвячувати писанки весні та сонцю.

Кожний малюнок мав певний прихований смисл. Наносячи на яйце фарбу, майстер немовби писав на ньому священний текст. Ці символи були відомі тільки втаємниченим і становили основу магічних обрядів. Навіть зараз подарувати писанку — означає побажати щастя й здоров'я.

Коли на Україну прийшло християнство, писанка стала символом свята воскресіння Ісуса Христа. Освятивши писанки в церкві, на Великдень їх дарують людям зі словами «Христос воскрес!», на що ті мають відповісти «Воістину воскрес!»

Ця величезна писанка — чудо України

У музеї можна побачити вражаючу колекцію писанок — понад шість тисяч. Над ними працювали майстри й майстрині з усієї України. Окрім того, тут «живуть» іноземні писанки-гості з Білорусі, Польщі, Чехії, Канади, Франції, Індії та Сполучених Штатів Америки. Вік деяких писанок вражає, адже їм понад сто років.

Святогірськ

Історію цього чуда України розповідають по-різному. За однією легендою, після того як монголи в XIII столітті зруйнували Печерську лавру, ченці були змушені покинути Київ. Їхній шлях був довгий, але щойно вони досягли Дінцевих пагорбів, укритих густими зеленими лісами, то відразу ж побачили ту місцину, де захотіли збудувати новий монастир. Існує й інша легенда, нібито афонські ченці приплили до Київської Русі й несподівано побачили гору, як дві краплі води схожу на Афон, святиню їхньої Батьківщини. Саме тому вони й звели тут монастир. Та як би там не було, чоловічий монастир продовжує існувати до наших днів, приносячи славу Святим горам, що лежать у Донецькій області вздовж Сіверського Дінця.

Свято-Успенська Святогірська лавра — справжня перлина України, джерело, з якого б'є духовне життя

Пагорби неабияк допомогли ченцям: вони виявилися крейдяними. У білосніжній серцевині гір ченці легко вирубали келії, звивисті ходи й лабіринти. Там вони жили й молилися.

Багату історію й виняткову роль, яку монастир відіграв у духовному житті великої кількості людей, було гідно поціновано: йому надано статус лаври. Такий статус надають дуже рідко: Свято-Успенська Святогірська лавра є п'ятою після Києво-Печерської лаври в Києві, Троїце-Сергієвої в Сергієвому Посаді під Москвою, Александро-Невської в Санкт-Петербурзі й Почаєво-Успенської лаври в місті Почаєві.

Історія монастиря доволі складна. Після революції 1917 року на його базі заснували палац культури. Монастир було відроджено тільки в 1992 році.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

ЗМІСТ

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Шкільні енциклопедії «Поза сторінками підручника» пропонують зазирнути за сторінки шкільних підручників, щоб отримати багато цікавих та корисних відомостей з історії, географії, природознавства. Книги цієї серії знайомлять школярів із захопливими фактами, дивовижними історіями, які не ввійшли до підручників. Разом зі шкільними енциклопедіями діти поринуть у чудовий світ відкриттів і досліджень, що зробить навчання цікавим і захоплюючим та розширить кругозір школярів.

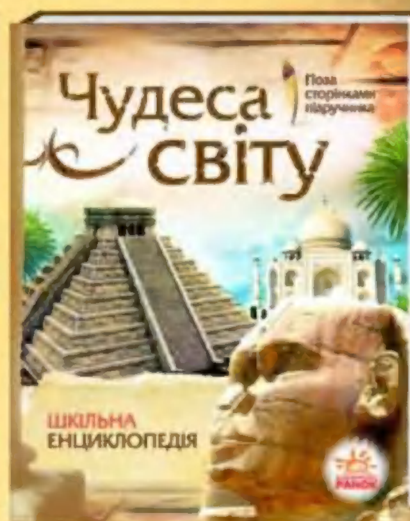

У серії виходять книги:

Загадки давніх цивілізацій
Вони відкривали світ
Чудеса світу

Т13
Навчальне видання
Серія «Поза сторінками підручника»
Тагліна Юлія Сергіївна
Чудеса світу. Шкільна енциклопедія

ISBN 978-611-540-304-2

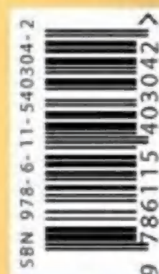

Ш7106У. Підписано до друку 26.05.2010. Формат 70 90/16. Папір друкарський.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 7,02.
ТОВ Видавництво «Ранок». Свідоцтво ДК № 3322 від 26.11.2008.
61071 Харків, вул. Кібальчича, 27, к. 135.
Для листів: 61045 Харків, а/с 3355. E-mail: office@ranok.kharkov.ua
Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.
З питань реалізації: (057) 712-91-44, 712-90-87. E-mail: commerce@ranok.kharkov.ua
«Книга поштою»: (057) 717-74-55, (067) 546-53-73. E-mail: pochta@ranok.kharkov.ua
www.ranok.com.ua